

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS JUSTICIJOS INSTITUTAS

JURGITA ČUIKOVA
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

**SANTYKIŲ, SUSIKLOSTANČIŲ TARP BANKRUTUOJANČIOS ĮMONĖS
ADMINISTRATORIAUS IR JOS KREDITORIŲ, TEISINIO ĮVERTINIMO PROBLEMA**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė: Doc. Dr. Dalia Vasarienė

.....

Vilnius, 2013

TURINYS

TURINYS	2
ĮVADAS	3
1. TEMAI AKTUALIŲ SAMPRATŲ ANALIZĖ	6
1. 1. Bankrutuojančios įmonės kreditorių samprata ir statusas.....	6
1. 2. Bankrutuojančios įmonės administratoriaus samprata ir statusas.....	9
1.3. Atstovavimo samprata ir pagrindiniai bruožai.....	15
2. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS IR KREDITORIŲ TARPUSAVIO SANTYKIAI, VIDINIUOSE ATSTOVAVIMO SANTYKIUOSE.....	19
2.1. Pavedimo sutarties sudarymas	19
2.2. Informacijos kreditoriams pateikimas.....	24
2.3. Veiklos ataskaitos pateikimas ir tvirtinimas	27
2.4. Administratoriaus atlyginimo bei kitų administravimo išlaidų apmokėjimas	30
2.5. Vykdytas kitų kreditorių susirinkimo ir komiteto sprendimų.....	35
2.6. Administratoriaus nušalinimas	37
3. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS IR KREDITORIŲ TARPUSAVIO SANTYKIAI, IŠORINIUOSE ATSTOVAVIMO SANTYKIUOSE.....	40
3.1. Įmonės sandorių ginčijimas teismuose	41
3.2. Skolų išieškojimas iš įmonės skolininkų	44
3.3. Nepagrįstų kreditorinių reikalavimų ginčijimas	47
3.4. Įmonės sudarytų sutarčių vykdymas.....	49
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	52
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	55
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62

IVADAS

Bankroto teisinių santykių dalykas apibūdinamas kaip santykiai, susiklostantys dėl skolininko nemokumo, kai skolininko turto nepakanka visų kreditorių reikalavimams patenkinti, bei su tuo susiję teisiniai santykiai¹. Teisės doktrinoje pagrindiniais bankroto teisinių santykių subjektais yra laikomi skolininkas (bankrutuojanti įmonė), kreditoriai, teismas bei bankroto administratorius. Tačiau be šių subjektų bankroto procese gali dalyvauti ir kiti subjektai – Bankroto valdymo departamentas, įmonės savininkai, Lietuvos bankas ir kt. Taigi, bankrotas – tai „sudėtinga, susipynusių teisinių santykių visuma, kurioje teisiniai santykiai susiklosto ne vien tarp įmonės skolininkės ir jos kreditorių, bet dažnai ir tarp kitų subjektų“².

Tyrimo objektas. Magistro baigiamojo darbo tyrimo objektas yra bankroto proceso metu susiklostantys teisiniai santykiai tarp dviejų bankroto proceso subjektų – bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių.

Temos aktualumas. Darbo temos aktualumas pirmiausia pasireiškia jos naujumu. Bankrutuojančios įmonės kreditoriai ir bankroto administratorius yra vieni iš pagrindinių bankroto proceso subjektų. Abiejų šių subjektų ypatingą vaidmenį bankroto procese pripažįsta tiek įstatymų leidėjas, suteikdamas jiems plačias teises ir įgaliojimus, tiek teismų praktika, bei teisės doktrina. Nemažai autorių, taip pat ir užsienio, yra nagrinėję ir aprašę bankroto administratoriaus ir kreditorių sampratą, jų statusus. Paminėtini tokie lietuvių autoriai, kurių darbais pirmiausia buvo remiamasi magistro baigiamajame darbe analizuojant įmonės kreditorių ir administratoriaus sampratą ir statusus – Salvija Kavalnė, Rimvydas Velička, Vilija Mikuckienė, Rimvydas Jazbutis taip pat rusų autoriai – Svetlana Aleksandravna Karelina, Marina Viktoravna Teliukina, Valerija Jevgenjevna Gabrilova, Valentin Nikolajevič Tkačov, kt. Deja, nei teismų praktikoje, nei doktrinoje nėra išanalizuoti ir teisiškai įvertinti šių dviejų subjektų tarpusavio santykiai. Poreikis teisiškai įvertinti šiuos santykius, kyla iš bankroto bylų gausos, bankroto proceso tikslo bei pačios bankroto teisės specifikos. Lietuvos teismų jurisprudencijoje pripažįstama, kad pagrindinis bankroto proceso tikslas yra tenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto³. Atitinkamai Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso⁴ 11.3 p. įtvirtinta, kad administratorius atlikdamas procedūras turėtų siekti, kad kreditorių reikalavimai būtų patenkinti kiek įmanoma didesne dalimi. Bankroto teisiniai santykiai yra skirtingos teisinės prigimties, todėl reguliuojami

¹ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija, 2008, Nr. 7(109). P. 30.

² Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 24.

³ Ten pat. P. 31.

⁴ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2010 m. gruodžio 2 d. įsakymu Nr. 4-887 „Dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso patvirtinimo“ patvirtintas Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodeksas // Valstybės žinios. 2010, Nr.143-7340.

skirtingų teisės šakų normomis⁵. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo⁶ (toliau – ĮBĮ) 1 str. 1 d. numato, kad ĮBĮ reglamentuoja įmonių bankroto procesą. Kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios įmonių veiklą, kreditoriaus teisę į reikalavimų tenkinimą, kreditoriaus teisę imtis priemonių skoloms išieškoti, priešpriešinių vienaarūšių reikalavimų įskaitymą, išskyrus nustatytąjį Lietuvos Respublikos finansinio užtikrinimo susitarimų įstatyme, mokesčius ir kitas privalomąsias įmokas ir jų administravimą bankroto proceso metu, įmonėse taikomos tiek, kiek jos neprieštarauja ĮBĮ nuostatoms (ĮBĮ 1 str. 3 d.). Atsižvelgiant į tai, tinkamai teisiškai įvertinus bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių tarpusavio santykius, be ĮBĮ, šiems santykiams galėtų taikyti ir kitų teisės aktų nuostatas, tiek kiek jos neprieštarauja ĮBĮ reglamentavimui, ir taip užtikrinti maksimalų bankroto proceso tikslo – tenkinti kreditorių reikalavimus, įgyvendinimą.

Hipotezė. Magistro baigiamajame darbe išsikelsime hipotezę, kad bankroto administratorių ir bankrutuojančios įmonės kreditorius, pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą, sieja atstovavimo teisiniai santykiai.

Problema. Tema nėra ištirta doktrinoje taip pat nėra vieningos nuomonės ir teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kurio viena iš funkcijų yra formuoti vienodą teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus ir kitus teisės aktus, pasisakydamas dėl įmonės administratoriaus, kaip kreditorių atstovo, išreiškia nevienodą ir nenuoseklią praktiką, todėl manytina, kad tik sisteminė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁷ (toliau – CK) normų, reglamentuojančių atstovavimo, inter alia pavedimo, teisinius santykius, ir ĮBĮ normų, reglamentuojančių administratoriaus ir kreditorių teises ir pareigas, analizė ir aiškinimas galėtų padėti išspręsti klausimą ar bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir kreditorių santykius galėtų kvalifikuoti atstovavimo teisiniais santykiais.

Tyrimo tikslas. Pagrįsti arba paneigti magistro baigiamajame darbe išsikeltą hipotezę, kad bankrutuojančios įmonės administratorių ir jos kreditorius sieja atstovavimo teisiniai santykiai.

Tyrimo uždaviniai. Darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Atskleisti temai aktualių kreditorių ir įmonės administratoriaus sampratų turinį;
2. Atskleisti atstovavimo sampratą ir pagrindinius požymius, kurie padės toliau analizuoti bankroto administratoriaus ir kreditorių tarpusavio santykius;
3. Vadovaujantis Lietuvos teismų praktika ir sistemiškai aiškinant CK normas, reglamentuojančias atstovavimą ir pavedimą, bei ĮBĮ normas, reglamentuojančias

⁵ Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija, 2008, Nr. 7(109). P. 31.

⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. IX-216.

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1864.

kreditorių ir bankroto administratoriaus teisės ir pareigas, išanalizuoti ir įvertinti bankroto administratoriaus ir kreditorių tarpusavio santykius.

Metodai. Magistro baigiamajame darbe iškeltiems uždaviniams įgyvendinti ir tikslui pasiekti naudojami empiriniai ir teoriniai metodai.

Teoriniai **lyginimo** ir **sisteminis** metodai darbe buvo naudojami tikslu išanalizuoti CK nuostatas reglamentuojančias atstovavimą ir pavedimą bei ĮBĮ nuostatas reglamentuojančias bankroto administratoriaus ir jos kreditorių tarpusavio santykius ir šias nuostatas tarpusavyje palyginti. Lyginimo metodas taip pat pasitelktas palyginti ĮBĮ reglamentuojamas administratoriaus ir kreditorių teises ir pareigas su kai kurių užsienio valstybių (Rusijos, Vokietijos) bankrutuojančių įmonių ir jų kreditorių teisių ir pareigų reglamentavimu.

Teorinis **apibendrinimo** metodas taikytas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, suformuluoti išvads.

Empirinis **dokumentų analizės** metodas naudotas tiriant Lietuvos bei kai kurių užsienio valstybių (Rusijos, Vokietijos) teisės aktus.

Darbo struktūra. Darbas susideda iš įvado, trijų skyrių ir išvadų. Pirmame skyriuje aptarta temai aktualios kreditorių ir įmonės administratoriaus sampratos ir statusai, taip pat atstovavimo samprata ir pagrindiniai bruožai. Detali bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių tarpusavio santykių analizė, pagal išskirtus vidinius ir išorinius atstovavimo teisinius santykius, išdėstoma antrame ir trečiame darbo skyriuose. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

1. TEMAI AKTUALIŲ SAMPRATŲ ANALIZĖ

1. 1. Bankrutuojančios įmonės kreditorių samprata ir statusas

Kreditorius yra viena iš pagrindinių figūrų bankroto procese, be kurios bankroto procesas taptų tiesiog neįmanomas.⁸ Bendrąja prasme kreditorius suprantamas kaip tas kas duoda kreditą, skolintojas⁹. Privatinės teisės doktrinoje kreditoriumi laikoma prievoliųjų santykių šalis turinti reikalavimo teisę į skolininką¹⁰. CK kreditorius apibūdinamas, kaip asmuo, kurio naudai skolininkas privalo atlikti tam tikrą veiksma arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo (CK 6.1 str). Pagal Rusijos Federacijos civilinio kodekso (toliau – RF CK) 307 str. 1 d. kreditoriumi laikomas asmuo, kuriam skolininkas privalo atlikti tam tikrus veiksmus, kaip antai: perduoti turta, atlikti darbus ar sumokėti pinigus ir t. t., arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų¹¹. Iš esmės šios kreditorių sampratos atitinka ir bankrutuojančios įmonės kreditorių sampratą.

Įmonės kreditoriais pagal ĮBĮ 3 str. yra laikomi fiziniai ir juridiniai asmenys, turintys teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievolės ir įsipareigojimus, tarp jų: „1) mokesčių, valstybinio socialinio draudimo įmokų bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų nemokėjimo atveju – valstybės institucijos, įpareigos juos surinkti; 2) darbo užmokesčio nemokėjimo ir dėl darbo santykių atsiradusios žalos neatlyginimo atveju – įmonės darbuotojai (jų įpėdiniai); 3) žalos atlyginimo prievolės dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga perėjimo valstybei Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo nustatytais atvejais – Vyriausybės įgaliota institucija; 4) paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės garantija, negražinimo atveju – Finansų ministerija; 5) fiziniai ir juridiniai asmenys, pardavę žemės ūkio produkciją; 6) iš Europos Sąjungos lėšų suteiktos paramos negražinimo atveju – valstybės institucijos, administruojančios Europos Sąjungos lėšas; 7) kiti kreditoriai“. Šis ĮBĮ pateiktas kreditorių grupių sąrašas nėra baigtinis¹². Pažymėtina, kad nėra svarbu iš kokių teisinių santykių kilo kreditoriaus reikalavimas – sutarties, delikto, kt.¹³

⁸ Smaliukas K. Kreditorių interesų apsaugos priemonės bankroto atveju // Juristas. 2007, Nr. 10(49). P. 10.

⁹ Dabartinės Lietuvių kalbos žodynas // <http://dz.lki.lt/search/>; prisijungimo laikas 2013-08-20;

¹⁰ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. [et. al.]. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 17-18.

¹¹ Rusijos Federacijos civilinis kodeksas // http://base.garant.ru/10164072/22/#block_3100; prisijungimo laikas: 2013-08-20; Карелина С. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) : учебно-практическое пособие. – Москва : Волтерс Клувер, 2007. P. 56.

¹² Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2, 3. P. 53.

¹³ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 232.

Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad bankrutuojančios įmonės kreditoriais gali būti tik tokie asmenys, kurie turi turtinio pobūdžio reikalavimo teisę į įmonę¹⁴.

Įdomu, kad pavyzdžiui, Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo¹⁵ 2 str. kreditoriais laiko asmenis turinčius piniginius ar kitus reikalavimus į skolininką, reikalavimus sumokėti privalomus mokėjimus, išeitines išmokas ir darbo užmokestį, tačiau kreiptis į teismą dėl skolininko bankroto pripažinimo, būti kreditorių susirinkimo bei pačios bankroto bylos dalyviais gali tik konkursiniai kreditoriai. Tai yra, kreditoriai turintys piniginius reikalavimus, išskyrus asmenis, kuriems skolininkas atsakingas dėl žalos padarymo gyvybei, sveikatai, atsakingas dėl moralinės žalos padarymo bei asmenis, kuriems skolininkas turi pareigą išmokėti kompensaciją dėl žalos padarymo, kurios nepadengė Rusijos Federacijos miestų planavimo kodeksas¹⁶. Tuo tarpu pagal ĮBĮ, visi bankrutuojančios įmonės kreditoriai, taip kaip jie apibūdinti ĮBĮ 3 str., laikomi potencialiais bankroto bylos dalyviais.

Taigi įmonei iškėlus bankroto bylą, kreditoriai savaime netampa bankroto bylos dalyviais. Tam reikia, kad kreditoriai aktyviais veiksmais išreikštų savo valią. Kreditoriai byloje dalyvaujančiais asmenimis gali tapti keliais būdais:

1. kreipiantis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo (ĮBĮ 5 str. 1 d. 1 p., 6 str.);
2. įstojant į bylą trečiaisiais asmenimis (ĮBĮ 9 str. 5 d.). Tačiau šį veiksmap reikia atlikti iki to momento kol teismas priims nutartį iškelti bankroto bylą;
3. po teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, bankroto byloje pareiškus kreditorinį reikalavimą ir teismui nutartimi jį patvirtinus (10 str. 4 d. 5., 21 str., 26 str.). Pažymėtina, kad vadovaujantis ĮBĮ 10 str. 4 d. 5., 21 str. nuostatomis kreditoriai turi teisę, bet neprivalo perduoti administratoriui savo reikalavimus. Todėl dalyvavimas bankroto procese išimtinai priklauso nuo kreditoriaus valios.

Pagrindinis principas kalbant apie kreditorius bankroto procese yra jų lygiateisiškumas, kuris pradedamas įgyvendinti jau bankroto bylos iškėlimo stadijoje¹⁷. Tačiau ĮBĮ yra numatyta nemažai šio principo išimčių. Pavyzdžiui, kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumas. Įstatymų leidėjas atsižvelgdamas į viešąjį interesą įmonės darbuotojus ir valstybę priskyrė privilegijuotiems kreditoriams, kurių reikalavimai tenkinami pirmiau už visų kitų kreditorių¹⁸. Taip pat svarbu paminėti, kad atsižvelgiant į tai, nuo kurio momento kreditorius tampa byloje dalyvaujančiu

¹⁴ Ten pat. P. 233.

¹⁵ Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas // <http://www.consultant.ru/popular/bankrupt/>; prisijungimo laikas: 2013-08-20.

¹⁶ Карелина С. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) : учебно-практическое пособие. – Москва : Волтерс Клувер, 2007. P. 56;

¹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-740/2011.

¹⁸ Mikuckienė V. Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto byloje // Socialinių mokslų studijos, 2009. Nr. 1 (1). P.108.

asmeniu, skiriasi kreditorių procesinės teisės. Pavyzdžiui, tik tas kreditorius, kuris kreipėsi į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo arba įtraukimo į bylą trečiuoju asmeniu, turi teisę siūlyti bankroto administratoriaus kandidatūrą, apskūsti teismo sprendimą ir pan. Atsižvelgiant į tai, teisės doktrinoje ir teismų praktikoje kreditoriai yra klasifikuojami pagal įvairius kriterijus. Pavyzdžiui, pagal kreditoriaus reikalavimo bankrutuojančiai įmonei tenkinimo eiliškumą išskiriami privilegijuoti ir įprasti kreditoriai. Privilegijuoti kreditoriai, tai 1) kreditoriai, kurių reikalavimai bankroto procese tenkinami ne eilės tvarka (įkeitimu ar hipoteka užtikrintų reikalavimų taip pat finansinio užstato turėtojai); 2) kreditoriai, turintys reikalavimus, kurie tenkinami pirmąją eile (darbuotojų reikalavimai susiję su darbo santykiais; reikalavimai atlyginti žalą dėl kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga ar dėl mirties nutikus nelaimingam nutikimui darbe; fizinių ir juridinių asmenų reikalavimai apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją); 3) kreditoriai, kurių reikalavimai tenkinami antrąją eile (dėl mokesčių bei kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų; dėl paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės ar garantijų institucijos, už kurios įsipareigojimų vykdymą garantuoja valstybė, garantija, dėl paramos, suteiktos iš Europos Sąjungos lėšų). Įprastais laikomi tie kreditoriai, kurių reikalavimai tenkinami trečiają eile, t. y. visi likusieji kreditorių reikalavimai¹⁹.

Pagal turtą, iš kurio tenkinami kreditorių reikalavimai, kreditoriai skirstomi į kreditorius, kurie turi daiktinę prievolių įvykdymo užtikrinimo teisę (įkeitimo ar hipotekos) į konkretų įmonės turtą ir kreditorius, kurių reikalavimai tenkinami pagal ĮBĮ nustatytą tvarką ir laikantis lygiateisiškumo principo iš viso įmonės kreditoriams paskirstytino turto.²⁰

Teismų praktikoje taip pat išskiriami potencialūs kreditoriai. Tai kreditoriai, kurių finansiniai reikalavimai nėra patvirtinti, tačiau kurie pagrįstai mano, kad turi teisę reikalauti iš įmonės įvykdyti prievoles bei įsipareigojimus. Tokie kreditoriai turi teisę naudotis kai kuriomis proceso teisėmis, bet tai anaip tol nereiškia, kad jie turi teisę naudotis visomis ĮBĮ kreditoriams suteiktomis teisėmis²¹.

Pažymėtina, kad galimos ir kitokios kreditorių klasifikacijos. Pavyzdžiui, Rusijos teisės doktrinoje, pagal kreditorinių reikalavimų dydį, kreditoriai klasifikuojami į smulkius ir stambius kreditorius. Stambiais laikomi tie kreditoriai, kurių kreditorinių reikalavimų dydis pakankamas, kad jie galėtų daryti realią įtaką bankroto procese. Tai dažniausiai būna juridiniai asmenys, kurie yra labiau organizuoti ir turi daugiau teisinių bei ekonominių žinių. Šios aplinkybės stambiams

¹⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 242-243.

²⁰ Ten pat. P. 244.

²¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1769/2011;

kreditoriams sudaro galimybę kreditorių susirinkimuose priimti sau palankius sprendimus. Smulkiais laikomi tie kreditoriai, kurių reikalavimų dydis, teisinės bei ekonominės žinios, neleidžia daryti realios įtakos bankroto procese²². Pagal reikalavimų pobūdį Rusijos doktrinoje kreditoriai skirstomi į kreditorius turinčius piniginius ir kitus reikalavimus, pagal dalyvavimą bankroto byloje – konkursinius ir kitus kreditorius²³.

Kalbant apie kreditorių statusą bankroto procese svarbu paminėti, kad kreditoriai, kaip teisinių santykių, susiklostančių vykstant bankroto procesui, dalyviai, yra vieni pagrindinių bankroto proceso subjektų, lemiančių bankroto proceso kolektyvinį pobūdį. Bankroto procese siekiama patenkinti ne pavienių, o visų kreditorių finansinius reikalavimus ir interesus²⁴. Taigi ĮBĮ įtvirtintos tiek individualios kreditorių teisės, kurias gali įgyvendinti kiekvienas kreditorius atskirai, tiek kolektyvinės, kurias turi visuma kreditorių t.y. kreditorių susirinkimas. Individualios kreditorių teisės, tai: 1) teisė teikti kreditorinį reikalavimą, jį tikslinti, atsisakyti jo arba perleisti kitam kreditoriui ar asmeniui; 2) teisė gauti informaciją apie įmonės bankroto eigą; 3) teisė skųsti tam tikrus procesinius sprendimus priimamus bankroto procese; 4) teisė gauti savo reikalavimo patenkinimą proporcingai su kitais tos pačios eilės kreditoriais; 5) teisė ginčyti bankrutuojančios įmonės sudarytus sandorius. Pagrindinės kolektyvinės teisės ir pareigos, tai: 1) teisė sudaryti kreditorių komitetą bei perduoti jam visas ar dalį kreditorių susirinkimo funkcijų; 2) spręsti dėl įmonės ūkinės komercinės veiklos tęstinumo; 3) priimti nutarimą dėl taikos sutarties sudarymo; 4) teisė tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą; 5) teisė tvirtinti administratoriaus veiklos ataskaitą; 6) kt.²⁵

Atsižvelgiant į magistro baigiamojo darbo temą, mums labiau aktualios būtent kolektyvinės kreditorių teisės. Šios kreditorių teisės, kartu su kai kuriomis individualiomis kreditorių teisėmis, bus detaliau aptartos kituose magistro baigiamojo darbo poskyriuose, sistemiškai jas aiškinant su atstovavimo bei pavedimo teisinius santykius reglamentuojančiomis normomis.

1. 2. Bankrutuojančios įmonės administratoriaus samprata ir statusas

²² Карелина С. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) : учебно-практическое пособие. – Москва : Волтерс Клувер, 2007. Р. 56-57.

²³ Ткачев В. Н. Конкурсное право : правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в России : учебное пособие. – Москва : Юнити-Дана : Закон и право, 2007. Р. 61.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2011.

²⁵ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 248-251.

Įmonės administratorius yra vienas iš pagrindinių subjektų, tiesiogiai dalyvaujančių įmonės bankroto procese²⁶. Tačiau išsamios bankroto administratoriaus sampratos nepateikia nei teismų praktika, nei ĮBĮ. Teismų praktikoje įmonės bankroto administratorius apibūdinamas kaip vienas iš svarbiausių asmenų bankroto procese, kuris vykdo bankrutuojančios įmonės vadovo funkcijas bei atlieka teisinį tyrimą dėl bankrutuojančios įmonės ir su ja susijusių asmenų veiksmų ar neveikimo²⁷. ĮBĮ administratorius apibrėžiamas kaip: „teismo paskirtas Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės arba Europos ekonominės erdvės valstybės pilietis, kitas fizinis asmuo, kuris naudojasi Europos Sąjungos teisės aktuose jam suteiktomis judėjimo Europos Sąjungos valstybėse narėse teisėmis, (toliau – fizinis asmuo) ar Lietuvos Respublikoje įsteigtas juridinis asmuo, Lietuvos Respublikoje įregistruotas kitos valstybės narės juridinio asmens padalinys (filialas) (toliau – juridinis asmuo), turintis teisę teikti bankroto administravimo paslaugas ir šią teisę įgijęs šio įstatymo ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų nustatyta tvarka” (ĮBĮ 11 str. 1 d.). Vadovaudamiesi ĮBĮ pateiktu bankroto administratoriaus apibrėžimu galime išskirti tokius jo bruožus:

1) tai teismo skiriamas asmuo. ĮBĮ 11 str. 2 d. reglamentuoja, kad: „Asmuo, pateikdamas pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, pasiūlo teismui administratoriaus kandidatūrą. Tuo atveju, kai pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei teikia įmonės darbuotojai ir jie nepasiūlo administratoriaus kandidatūros, administratoriaus kandidatūrą Vyriausybės nustatyta tvarka turi pasiūlyti šio straipsnio 10 dalyje nurodyta Vyriausybės įgaliota institucija. Administratoriaus kandidatūrą gali pasiūlyti ir kiti šio įstatymo 5 straipsnyje išvardyti asmenys”. Taigi teismas paskirdamas konkretų bankroto administratorių administruoti bankrutuojančią įmonę nėra visiškai laisvas, nes jis privalo pasirinkti vieną iš pasiūlytų kandidatų. Pažymėtina, kad pagal ĮBĮ pakeitimus, įsigaliosiančius nuo 2015-01-01, asmenys pateikdami pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo neturės siūlyti teismui bankroto administratoriaus kandidatūros, o teismas administratorių parinks naudodamasis Bankroto administratorių atrankos kompiuterine programa, sukurta vadovaujantis Vyriausybės patvirtintomis Bankroto administratorių atrankos taisyklėmis (Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4, 10, 11, 11⁴, 11⁵, 11⁶, 11⁷, 13, 13¹, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo²⁸ 3 str. 1 d.).

2) tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. Reikalavimus fiziniam ar juridiniam asmeniui, siekiančiam teikti bankroto administravimo paslaugas, reglamentuoja ĮBĮ 11² str. Minėto ĮBĮ

²⁶ Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2, 3. P. 81.

²⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1832/2010.

²⁸ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4, 10, 11, 11⁴, 11⁵, 11⁶, 11⁷, 13, 13¹, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2013, Nr. XII-208.

straisnio 1 d. numato, kad: „Fizinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, privalo: 1) būti nepriekaištingos reputacijos; 2) turėti aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą socialinių mokslų studijų srities teisės ar ekonomikos studijų krypties išsilavinimą (teisės ar ekonomikos bakalauro ir teisės ar ekonomikos magistro kvalifikacinį laipsnį) ar teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą); 3) turėti ne trumpesnę kaip dvejų metų administratoriaus padėjėjo darbo stažą per paskutinius trejus metus arba ne trumpesnę kaip penkerių metų įmonės vadovo darbo stažą per paskutinius septynerius metus arba teisės aktų nustatyta tvarka būti pripažintas advokatu; 4) išlaikyti kvalifikacijos egzaminą; 5) mokėti lietuvių kalbą.“ To paties ĮBĮ 11² str. 4 d. reglamentuoja reikalavimus juridiniam asmeniui: „Juridinio asmens, siekiančio teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, vadovas privalo turėti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas. Juridinis asmuo, siekdamas įgyti teisę teikti bankroto administravimo paslaugas, privalo užtikrinti, kad bent du juridinio asmens darbuotojai, iš jų – ir savininkas (kai juridinis asmuo yra individuali įmonė), ar tikrasis narys (kai juridinis asmuo yra ūkinė bendrija), turėtų bankroto administratoriaus pažymėjimą.“

3) turintis teisę teikti administravimo paslaugas. Asmeniui atitinkančiam ĮBĮ 11² str. įtvirtintus reikalavimus bei išlaikiusiam kvalifikacijos egzaminą, kurį rengia Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisija, išduodamas bankroto administratoriaus pažymėjimas, kuris patvirtina asmens, kaip bankroto administratoriaus, kvalifikaciją (ĮBĮ 11⁵ str.). Pažymėtina, kad seniau nuostatos reglamentuojančios teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas buvo įtvirtintos ūkio ministro patvirtintose Teisės teikti įmonių bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas fiziniams ir juridiniams asmenims suteikimo taisyklėse. Tačiau nuo 2011 m. gruodžio 22 d. minėtos nuostatos perkeltos į ĮBĮ.

4) šią teisę įgijęs ĮBĮ ir su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų nustatyta tvarka.

Bankroto administratoriaus sampratą padeda atskleisti ir kitos ĮBĮ nuostatos. Tikslu tinkamai vykdyti jam pavestas funkcijas, administratoriui suteiktos tam būtinos teisės ir pareigos²⁹. Pagrindiniai administratoriaus įgaliojimai įtvirtinti ĮBĮ 11 str.: juridinių asmenų registru pateikia duomenų ir dokumentų pakeitimus apie bankrutuojančią įmonę, valdo, naudoja bankrutuojančios įmonės turtą ir juo, taip pat bankuose esančiomis šios įmonės lėšomis disponuoja, užtikrina bankrutuojančios įmonės turto apsaugą, atidaro atskirą sąskaitą banke lėšoms bankroto proceso metu kaupti ir atsiskaityti su kreditoriais, vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai, patikrina bankrutuojančios įmonės sandorius, sudarytus per ne mažesnę kaip 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, ir pareiškia ieškinius teisme pagal bankrutuojančios

²⁹ Ежов Ю. А. Банкротство коммерческих организаций : учебное пособие. – Москва : Дашков и К°, 2007. Р. 23.

įmonės buveinės vietą dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais, taip pat dėl tyčinio bankroto nustatymo, šaukia kreditorių susirinkimus ir t.t.

Atsižvelgiant į teismų praktiką bei ĮBĮ nuostatas reglamentuojančias administratoriaus apibrėžimą, teises ir pareigas, galėtume pritarti teisės doktrinoje pateikiamai bankrutuojančios įmonės administratoriaus sampratai: „tai teismo paskirtas fizinis ar juridinis asmuo, Įmonių bankroto įstatymo nustatyta tvarka valdantis, naudojantis bankrutuojančios įmonės turta, bankuose esamas lėšas ir jomis disponuojantis, privalantis užtikrinti bankrutuojančios įmonės turto apsaugą, vadovaujantis įmonės ūkinei komercinei veiklai, privalantis ginti visų kreditorių ir bankrutuojančios įmonės interesus, organizuojantis ir vykdomas visus būtinus bankroto procedūros darbus“³⁰. Pažymėtina, kad, pavyzdžiui, Rusijos doktrinoje apskritai nėra konkretaus ir išsamaus bankroto administratoriaus apibrėžimo, nes priklausomai nuo konkrečių bankroto procedūrų, išskiriami laikinas, išorinis bei konkursinis bankroto administratoriai³¹. Kartais dar išskiriamas ir administracinis administratorius³². Atitinkamai kiekvienas iš šių administratorių turi specialias funkcijas nukreiptas į konkrečios bankroto procedūros tikslų įgyvendinimą. Todėl administratoriaus samprata apibrėžiama bendro pobūdžio apibrėžimu, kad administratorius tai bankroto procedūroms praveisti ir kitiems įstatymų leidėjo įgaliojimams įgyvendinti teismo paskirtas asmuo³³.

Kaip matyti iš ĮBĮ 11 str. įtvirtintų administratoriaus įgaliojimų, vieni iš jų skirti užtikrinti bankrutuojančios įmonės apsaugą, o kiti – kreditorių interesų apsaugą. Atsižvelgiant į tai, svarbu nustatyti kieno interesus bankroto procese administratorius atstovauja vykdydamas savo teises ir pareigas. Rusų teisės doktrinoje šiuo klausimu yra išskiriamos kelios teorijos. Pirmoji teigia, kad bankroto administratorius yra skolininko atstovas, antroji – kreditorių, na o trečioji teigia, kad administratorius yra ir skolininko, ir kreditorių atstovas³⁴. Vokietijos teisės doktrinoje nurodomos dar kelios teorijos: įmonės organo teorija, pagal kurią administratorius laikomas bankrutuojančios įmonės turto atstovu bei tarnybos teorija, kuri administratorių traktuoja savarankišku asmeniu, veikiančiu vietoj bankrutuojančios įmonės³⁵. Kuri iš šių teorijų labiausiai artima Lietuvos teisiniam reguliavimui teisės doktrina ir teismų praktika vieningo atsakymo nepateikia. Vieni autoriai nurodo, kad administratorius turi atstovauti abiemis, savo turiniu iš esmės konfrontacinėms, pusėms³⁶, kiti

³⁰ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 260.

³¹ Гаврилова В. Е. Банкротство в России : вопросы истории, теории и практики. – Москва : ТЕИС, 2003. P. 137.

³² Ткачев В. Н. Конкурсное право : правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в России : учебное пособие. – Москва : Юнити-Дана : Закон и право, 2007. P. 52.

³³ Губина Е.П., Лахно П.Г. Предпринимательское право. Учебник. – Москва: Юристъ, 2002. P. 138.

³⁴ Карелина С. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) : учебно-практическое пособие. – Москва : Волтерс Клувер, 2007. P. 94-95.

³⁵ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 262.

³⁶ Jazbutis R. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos // Teisės problemos, 2004. Nr. 3. P. 6-7.

autorai laikosi pozicijos, kad Lietuvai yra artimesnė skolininko atstovo teorija³⁷. Teismų praktikoje ilgą laiką taip pat nebuvo aiškaus atsakymo į šį klausimą. Vienose nutartyse teismai teikdavo, kad bankroto administratorius yra įmonės atstovas³⁸, o kitose – kad administratoriaus pagrindinė funkcija yra ginti ir atstovauti kreditorių interesus³⁹ ir kad vadovaujantis ĮBĮ 11 str. bankrutuojančios įmonės administratorius yra įpareigotas atstovauti visų įmonės kreditorių interesams⁴⁰.

Visgi, 2010-12-13 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010 išaiškino, kad administratorius yra išimtinai bankrutuojančios įmonės atstovas. Teismas nurodė, kad: „ĮBĮ 11 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad kreditorių susirinkimas įgalioja kreditorių susirinkimo pirmininką įmonės vardu sudaryti su administratoriumi pavedimo sutartį. Taigi, nors teismas skiria administratorių bankrutuojančiai įmonei administruoti (ĮBĮ 10 straipsnio 4 dalies 1 punktą), tačiau tarp įmonės ir administratoriaus susiklosto pavedimo teisiniai santykiai, kurie įforminami kreditorių susirinkimo pirmininko ir administratoriaus pasirašyta pavedimo sutartimi. Jos pagrindu susiklosto ne administratoriaus ir kreditorių (ar kreditorių susirinkimo), o administratoriaus ir bankrutuojančios įmonės teisiniai santykiai. Tokią išvadą leidžia daryti ir ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 9 punkto, kuriame nurodoma, kad administratorius atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę-komercinę veiklą, reglamentavimas. Taigi, administratorius nėra nei konkretaus kreditoriaus, nei kreditorių visumos, veikiančios per kreditorių susirinkimą ar kreditorių komitetą, atstovas”. Tokią poziciją Lietuvos Aukščiausiasis teismas palaikė ir vėlesnėse savo nutartyse, pavyzdžiui, 2011-12-07 civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011. Tačiau kai kurios einamųjų ir pastarųjų metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys prieštarauja ankščiau išsakytai pozicijai. Pavyzdžiui, 2012-08-17 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012 sprenddamas klausimą dėl ieškinio senaties termino atnaujinimo naujai paskirtam bankrutuojančios įmonės administratoriui reiškiant actio Pauliana ieškinį, išaiškino, kad: „Vadovaujantis teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais, toks ieškinio pareiškimas nuo dokumentų gavimo dienos laikytinas pakankamai operatyviu, ypač įvertinus byloje esančius duomenis apie tai, kad, esant didelei UAB „LRG farmacija“ bankroto bylos apimčiai, naujai paskirtas bankroto administratorius turėjo ne tik peržiūrėti visus dokumentus, duomenis apie įmonės sudarytus sandorius per įstatyme nustatytą laikotarpį ir apsispręsti dėl jų ginčijimo, tačiau

³⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 263.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-640/2005.

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-224/2005.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-339/2009.

išanalizuoti ir ankstesnio bankroto administratoriaus, kurio neveikimas pripažintas, veiksmus, jo pareikštus ieškinius, siekiant tinkamai atstovauti kreditorių interesus”. Tai, kad administratorius atstovauja kreditorių interesus Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakė ir 2013-02-15 nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-42/2013, teismui sprendžiant klausimą dėl bankrutuojančios uždarnosios akcinės bendrovės (prieš tai buvusios tikrosios ūkinės bendrijos) galimybės reikšti ieškinį buvusiam tikrajam bendrijos nariui, kaip subsidiariam skolininkui, dėl žalos atlyginimo. Šioje byloje atsakovas – tikrasis bankrutuojančios tikrosios ūkinės bendrijos narys, ginčijo, kad buvusios tikrosios ūkinės bendrijos bankroto administratorius negalėjo reikšti ieškinių, nes ieškiniu reikalaujama žala atsirado dėl skolos trečiajam asmeniui, vienam iš ieškovo kreditorių BUAB „Valdlita“. Atsakovas nurodė, kad atsižvelgiant į tai, jog BUAB „Valdlita“ yra bankrutuojanti įmonė, jos interesams turi atstovauti būtent jos bankroto administratorius – UAB „Atveika“, turinti įgaliojimus veikti bankrutuojančios bendrovės vardu, įskaitant ir teisę reikšti ieškinius. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pasisakydamas į šiuos atsakovo teiginius nurodė, kad: „realius kreditorių teisių gynimo veiksmus atlieka bankrutuojanti įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus. (...) bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių visumos interesai iš esmės sutampa ir neturi būti priešinami. Bankrutuojančios įmonės turtas panaudojamas kreditorių reikalavimams tenkinti; kuo daugiau tokio turto bus sukaupta, tuo didesne apimtimi bus patenkinti kreditorių reikalavimai. Kreditorių patiriama žala yra išvestinė iš įmonės patirtos žalos. (...) Pagal Įmonių bankroto įstatymą įmonės bankroto administratorius reiškia ieškinius veikdamas įmonės kreditorių interesais ir byloje pagal pareikštą ieškinį administratorius prašo priteisti iš atsakovų žalos atlyginimą, kuris įmonės likvidavimo procese būtų naudojamas tokios įmonės kreditorių reikalavimams dengti. Taigi nagrinėjamu atveju galutiniai naudos gavėjai yra ne įmonė, o jos kreditoriai. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija sprendžia, kad įmonės bankroto administratorius turėjo teisę, atstovaudamas visų bankrutuojančios įmonės kreditorių, tarp jų ir konkretaus kreditoriaus – trečiojo asmens UAB „Valdlita“, interesams, pareikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo iš atsakovo, kaip papildomo skolininko, subsidiariai atsakingo už tikrosios ūkinės bendrijos prievoles, atsiradusias iki bendrijos pertvarkymo į ribotos atsakomybės juridinį asmenį”. Iš esmės šioje byloje teismas pripažįsta, kad administratorius atstovauja ne tik įmonę, bet ir jos kreditorius. Lietuvos apeliacinis teismas laikosi analogiškos pozicijos. Pavyzdžiui, 2013-06-07 nutartyje civilinėje byloje Nr. 2-1607/2013 Lietuvos apeliacinis teismas sprenddamas bylinėjimosi išlaidų priteisimo klausimą nurodė, kad: „Administratorius, atstovaudamas tiek įmones, tiek kreditorių interesus, reikšdamas ieškinius kitiems ūkio subjektams („išorinius“ ieškinius) paprastai patiria tam tikras išlaidas, susijusias su jam suteiktomis teisinėmis paslaugomis”.

Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika nėra nuosėkli. Manytina, kad tik sisteminis ĮBĮ normų, reglamentuojančių kreditorių ir bankroto

administratoriaus teises ir pareigas, ir CK normų, reglamentuojančių atstovavimo teisinius santykius, aiškinimas galėtų padėti išspręsti klausimą ar bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir kreditorių santykius galime kvalifikuoti atstovavimo teisiniais santykiais. Atsižvelgiant į tai, tikslinga aptarti atstovavimo sampratą ir pagrindinius bruožus.

1.3. Atstovavimo samprata ir pagrindiniai bruožai

Atstovavimo, kaip ir daugumos kitų civilinės teisės institutų, užuomazgos slypi romėnų teisėje. Tiesa, romėnų teisė visgi nesukūrė techninių atstovavimo terminų ir nesuformulavo atstovavimo sampratos ir teorijos. Romėnų teisėje, priešingai nei šiai dienai, vyravo netiesioginis atstovavimas, kai atstovas veikdamas pirmiausia susikurdavo teises sau, kurias tik vėlesniais sandoriais perduodavo atstovaujajam.⁴¹ Tuo tarpu šiuolaikinėje privatinėje teisėje, atstovavimas suprantamas tik kaip tiesioginis. Lietuvos CK nepateikia atstovavimo apibrėžimo, tačiau Lietuvos teisės doktrinoje atstovavimas apibūdinamas, kaip: „teisinis santykis, kuriame vienas asmuo – atstovas, veikdamas pagal sandorio, teismo sprendimo, įstatymo arba administracinio akto suteiktas teises, atskleisdamas atstovavimo faktą sudaro kito asmens (atstovaujamojo) vardu sandorį (sandorius), kuris tiesiogiai sukuria, pakeičia arba panaikina teises ir pareigas atstovaujajam.“⁴² Panašus apibrėžimas įtvirtintas ir Rusijos doktrinoje, joje atstovavimas suprantamas, kaip vieno asmens (atstovo), jo turimų įgaliojimų apimtyje, sudarymas sandorių ir atlikimas kitų teisinių veiksmų, kito asmens (atstovaujamojo) vardu ir interesais⁴³. Tuo tarpu, Jungtinių Amerikos Valstijų teisės doktrinos išplėtotą atstovavimo teisės teorija akcentuoja kontrolės elementą ir atstovavimą labiau sieja su ekonominiais bei verslo santykiais⁴⁴. Amerikos teisės institutas atstovavimą apibrėžia, kaip fiduciarinius santykius, kurie atsiranda kai vienas asmuo (atstovaujamas) išreiškia sutikimą kitam asmeniui (atstovui), kad atstovas veiktų atstovaujamojo naudai bei kontroliuojamas jo ir atstovas išreiškia pritarimą arba kitu atveju sutikimą taip veikti⁴⁵. Magistro baigiamajame darbe kreditorių bei administratoriaus teises ir pareigas atstovavimo kontekste analizuosime pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą, todėl toliau atstovavimo sampratą ir bruožus nagrinėsime pagal Lietuvos teisės doktriną, teismų praktiką ir CK.

⁴¹Jonaitis M., Žalėnienė I. Kai kurie atstovavimo instituto reglamentavimo romėnų teisėje klausimai // Jurisprudencija, 2008. Nr. 7 (109). P. 20.

⁴²Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 395.

⁴³Сергеева А.П., Толстого Ю.К. Гражданское право : учебник. – Москва : Проспект, 2000. P. 277.

⁴⁴Dalley, Paula J. A theory of Agency law // University of Pittsburgh Law Review, 2011. Vol. 72 Issue 3. P. 497.

⁴⁵Munday R. Agency : law and principles. – Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 1.

Iš aukščiau pateikto Lietuvos teisės doktrinos atstovavimo apibrėžimo galime išskirti kelis pagrindinius atstovavimo bruožus. Visų pirma atstovas visada veikia kito asmens – atstovaujamojo – vardu ir interesais, nepriklausomai nuo to ar atstovaujamasis yra fizinis ar juridinis asmuo. Atstovais nėra laikomi asmenys, kurie veikia savo vardu, nors ir dėl kito asmens interesų (CK 2.132 str. 4 d.). Antras svarbus požymis nurodo, kad veikimas atstovaujamojo vardu visada turi būti aiškus, o ne abejotinas, t. y. atstovas turi turėti įrodymus, kad veikia atstovaujamojo vardu.⁴⁶ Atstovavimą patvirtinantis dokumentas gali būti įgaliojimas, atstovavimo, teisinių paslaugų teikimo sutartis, kt. Šiuose dokumentuose yra nurodoma kokius sandorius ir kitokius teisinius veiksmus su trečiuoju asmeniu turi teisę atlikti atstovas atstovaujamojo vardu ir šių atstovui suteiktų įgaliojimų atstovas negali viršyti. Viršijus atstovavimą patvirtinančiame dokumente apibrėžtus įgaliojimus kyla pasekmės: sandoris, kurį kito asmens vardu sudaro neturintis teisės sudaryti sandorį asmuo arba asmuo, viršydamas suteiktas teises, sukuria, pakeičia ir panaikina teises bei pareigas atstovaujamajam tik tuo atveju, kai atstovaujamasis po to pritaria visam šiam sandoriui arba viršijančiai teises jo daliai (CK 2.136 str. 1 d.). Be to, atstovo veikimas atstovaujamojo vardu turi būti atskleistas. CK 2.133 str. 3 d. reglamentuoja, kad: „Jeigu atstovas, sudarydamas sandorį, nepraneša, kad jis veikia atstovaujamojo vardu ir dėl jo interesų, tai iš sandorio teisės ir pareigos atsiranda atstovaujamajam tik tuo atveju, kai kita sandorio šalis iš sandorio sudarymo aplinkybių turėjo suprasti, kad sandorį sudaro su atstovu, arba kai tai šaliai asmuo, su kuriuo sudaromas sandoris, neturėjo jokios reikšmės“. Taigi atstovavimo fakto neatskleidimas turi didelę reikšmę atstovaujamojo ir trečiojo asmens tarpusavio teisėms ir pareigoms.⁴⁷ Svarbiu atstovavimo požymiu laikytinas teisinių padarinių sukūrimas atstovaujamajam, t. y. atstovas savo veiksmais sukuria teises ir pareigas ne sau, bet būtent atstovaujamajam.⁴⁸ CK 2.133 str. 1 d. nurodo, kad: „Vieno asmens (atstovo) sudarytas sandoris kito asmens (atstovaujamojo) vardu, atskleidžiant atstovavimo faktą ir neviršijant suteiktų teisių, tiesiogiai sukuria, pakeičia ir panaikina atstovaujamojo civilines teises ir pareigas.“ Teisės doktrinoje taip pat išskiriamas dar vienas požymis, kuris numato, kad atstovas veikdamas atstovaujamojo vardu ir interesais yra savarankiškas valios reiškėjas. Tačiau taip pat pripažįstama, kad atstovo savarankiškai reiškiamos valios turinys priklauso nuo teisių, kurias jam suteikė atstovaujamasis.⁴⁹

Taigi atstovavimo institutas reikšmingas tuo, kad asmuo užuot pats atlikęs veiksmus, savo civilines teises gali įgyvendinti ir pareigas vykdyti, pavesdamas veiksmus atlikti kitam asmeniui⁵⁰.

⁴⁶ Žalėnienė I. Atstovavimo civiliniame procese sampratos problema // Socialinių mokslų studijos, 2010. Nr. 1 (5). P. 206.

⁴⁷ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 374-375.

⁴⁸ Žalėnienė I. Atstovavimo civiliniame procese sampratos problema // Socialinių mokslų studijos, 2010. Nr. 1 (5). P. 207.

⁴⁹ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 375-376.

⁵⁰ Ten pat.

Tačiau reikėtų pažymėti, kad vadovaujantis CK asmuo negali sudaryti per atstovus tų sandorių, kurie dėl savo pobūdžio gali būti asmenų sudaromi tiktai asmeniškai, ir kitokius įstatymų nurodytus sandorius (CK 2.132 str. 1 d.). Pavyzdžiui, asmuo negali per atstovą sudaryti santuokos ar sudaryti testamentą.⁵¹

Be atstovo ir atstovaujamojo atstovavimo santykiuose taip pat dalyvauja tretieji asmenys. Tai asmenys, su kuriais atstovas atstovaujamojo vardu ir interesais sudaro sandorius ar atlieka kitus teisinę reikšmę turinčius veiksmus.⁵² Taigi atstovavimas laikytinas trišaliu teisiniu, atstovo, atstovaujamojo ir trečiojo asmens santykiu.⁵³

Lietuvos aukščiausiojo teismo praktikoje yra išaiškinta, kad atstovavimo pagrindu atsiranda dvejopo pobūdžio santykiai: vidiniai santykiai – tarp atstovo ir atstovaujamojo – ir išoriniai atstovavimo santykiai – tarp atstovo ir trečiųjų asmenų, su kuriais atstovas sudaro sandorius ar atlieka kitus teisinius veiksmus atstovaujamojo vardu ir interesais. Vidinius atstovaujamojo ir atstovo santykius reguliuoja jų sudaryta sutartis, pvz., pavedimo, o išoriniams atstovavimo santykiams skiriamas įgaliojimas. Jis parodo, kokius sandorius ir kitokius teisinius veiksmus su trečiuoju asmeniu turi teisę atlikti įgaliojimo vardu (CK 2.137 straipsnis)⁵⁴. Šie dvejopo pobūdžio santykiai apima skirtingas dalyvių teises ir pareigas: vidiniai santykiai – fiduciarines teises ir pareigas tarp atstovo ir atstovaujamojo, o išoriniai – atstovo teises ir pareigas veikiant atstovaujamojo vardu ir interesais santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Pažymėtina, kad teisės doktrinoje dėl išorinių atstovavimo santykių yra išreiškiamos dvejopos nuomonės. Vieni autoriai laikosi pozicijos, kad šie išoriniai atstovavimo santykiai yra naujas santykis, atsirandantis per atstovą tarp atstovaujamojo ir trečiojo asmens ir nėra atstovavimo santykių dalimi, kiti – kad išoriniai atstovavimo santykiai vis dėlto yra atstovo ir trečiojo asmens ryšiai, o santykiai tarp atstovaujamojo ir trečiojo asmens laikytini atstovo veiksmų įgyvendinant atstovaujamojo atstovui suteiktas teises rezultatas.⁵⁵ Pastaroji pozicija pripažįstama ir dabartinėje Lietuvos teisės doktrinoje bei teismų praktikoje, todėl šiame darbe laikysimės būtent jos.

ĮBĮ atstovavimas yra įtvirtintas 11 str. 3 d. 9 p., kuris reglamentuoja, kad: „Administratorius (...) atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą“. ĮBĮ 15 str. 3 d. taip pat užsimenama apie atstovavimą: „Bylose dėl turto išieškojimo iš kitų asmenų bankrutuojančios įmonės naudai, iškeltose iki bankroto bylos iškėlimo, administratorius

⁵¹ Ten pat. P. 372.

⁵² Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 398.

⁵³ Ten pat. P. 394.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315/2009; 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298/2008.

⁵⁵ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 374.

arba jo įgaliojimas asmuo atstovauja nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos“. Tačiau kaip jau minėta prieš tai magistro baigiamojo darbo 1.2 poskyryje „Bankrutuojančios įmonės administratoriaus samprata ir statusas“, Lietuvos teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės kieno interesus – įmonės, kreditorių ar ir įmonės, ir kreditorių – bankroto procese atstovauja bankrutuojančios įmonės administratorius. Teismų praktika taip pat nėra nuosekli. Todėl toliau darbe, pagal išskirtus išorinius ir vidinius atstovavimo santykius, sistemiškai aiškindami CK normas reglamentuojančias atstovavimą bei ĮBĮ normas reglamentuojančias kreditorių ir bankroto administratoriaus teisės ir pareigas, bandysime pagrįsti magistro baigiamajame darbe išsikelto hipotezę, kad bankrutuojančios įmonės administratorių ir jos kreditorius sieja atstovavimo teisiniai santykiai.

2. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS IR KREDITORIŲ TARPUSAVIO SANTYKIAI, VIDINIUOSE ATSTOVAVIMO SANTYKIUOSE

Kaip jau minėta magistro baigiamojo darbo 1.3. poskyryje „Atstovavimo samprata ir pagrindiniai bruožai, vidiniai atstovavimo santykiai tai atstovo ir atstovaujamojo tarpusavio santykiai. Šie santykiai grindžiami tarpusavio pasitikėjimu, todėl vadinami fiduciariniais⁵⁶. Teisės doktrinoje vidiniai atstovo ir atstovaujamojo santykiai taip pat vadinami organizaciniais, kurie atsiranda dalyvių lygybės bei koordinacijos pagrindais⁵⁷.

Esant vidiniams atstovavimo santykiams atstovas privalo būti lojalus, ginti atstovaujamojo teises ir interesus, neveikti priešingai atstovaujamojo interesams, kruopščiai vykdyti atstovaujamojo nurodymus, o atstovaujamas turi pareigą bendradarbiauti su atstovu, atlyginti pavedimo vykdymo išlaidas bei sumokėti atlyginimą, jeigu pavedimo sutartis buvo atlygintinė⁵⁸. Fiduciarinės atstovo pareigos taip pat pasireiškia draudimu pasinaudojant savo padėtimi gauti naudos iš atstovaujamojo ar su atstovavimu susijusia konfidencialia informacija, pareiga vengti interesų konflikto, visiško atskleidimo pareiga bei pareiga atsiskaityti atstovaujamojam⁵⁹. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje atsižvelgiant į CK reglamentavimą išskiriama atstovo lojalumo pareiga, pareiga laikytis atstovaujamojo nurodymų, veikti apdairiai ir kompetetingai, pareiga informuoti atstovaujamojį, pateikti ataskaitą bei perduoti viską, ką gavo vykdydamas pavedimą⁶⁰.

Kadangi darbe išsikėlėme hipotezę, kad bankrutuojančios įmonės administratorių ir jos kreditorius sieja atstovavimo teisiniai santykiai, šiame skyriuje aptarsime tas ĮBĮ įtvirtintas kreditorių bei administratoriaus teises ir pareigas, kurios, mūsų manymu, atsižvelgiant į CK reglamentavimą, administratoriaus ir kreditorių tarpusavio santykius galėtų leisti kvalifikuoti atstovavimo teisiniais santykiais.

2.1. Pavedimo sutarties sudarymas

ĮBĮ 11 str. 5 d. numato, kad: „Kreditorių susirinkimas įgalioja kreditorių susirinkimo pirmininką įmonės vardu sudaryti su administratoriumi pavedimo sutartį“. Sutartis civilinėje teisėje

⁵⁶ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 373.

⁵⁷ Mikelėnas. V., Rasimavičius P., Staskonis V. [et. al.]. /red. Staskonis V. Civilinė teisė. – Kaunas : Vijusta, 1997. P. 58.

⁵⁸ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009 P. 373.

⁵⁹ Munday R. Agency : law and principles. – Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 157-181.

⁶⁰ Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 397-398.

suprantama kaip „dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar panaikinti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę“ (CK 6.154 str. 1 d.). Atsižvelgiant į tai, svarbu nustatyti kokius santykius bei tarp kokių subjektų sukuria, pakeičia ar panaikina ĮBĮ 11 str. 5 d. reglamentuojama pavedimo sutartis.

Kadangi pavedimo sutartis yra civilinė sutartis, pavedimo institutą reglamentuoja CK, konkrečiai CK XXXVI skyrius (6.756 – 6.765 str.). CK 6.756 str. pateikia pavedimo sutarties sampratą. Minėtas CK 6.756 str. įtvirtina, kad: „Pavedimo sutartimi viena šalis (įgaliotinis) įsipareigoja kitos šalies (įgaliotojo) vardu ir lėšomis atlikti tam tikrus teisinius veiksmus su trečiaisiais asmenimis. Įgaliotojo suteiktos įgaliotiniui teisės bei jas patvirtinantis rašytinis dokumentas vadinamas įgaliojimu“ (CK 6.756 str. 1 ir 2 d.). Remiantis tokia CK reglamentuota pavedimo sutarties samprata, doktrinoje nurodoma, kad pavedimo sutartis numato atstovo (įgaliotinio) ir atstovaujamojo (įgaliotojo) tarpusavio santykių sąlygas (vidiniai atstovavimo santykiai), o santykiuose su trečiaisiais asmenimis atstovas naudojasi įgaliojimu (išoriniai atstovavimo santykiai). Nurodoma, kad pavedimo institutą sudarančios teisės normos sistemaiškai taikomos ir aiškinamos su CK Antros knygos III dalimi „Atstovavimas“, o pavedimas laikomas viena iš atstovavimo formų – atstovo veikimas pagal pavedimą⁶¹. Tuo tarpu teismų praktikoje, analizuojant pavedimo sutarties sudarymo bankroto procese reikšmę, nuosekliai laikomasi pozicijos, kad pavedimo sutarties pagrindu susiklosto pavedimo teisiniai santykiai⁶², t. y. teismai nenurodo ir netraktuoja šių santykių atstovavimo teisiniais santykiais. Manytume, kad toks teismų aiškinimas yra per siauras.

Visų pirma, tai kad pavedimo sutartis sukuria atstovavimo santykius pagrindžia CK nuostatos reglamentuojančios atstovavimo atsiradimo pagrindus. CK 2.132 str. 2 d. reglamentuoja, kad: „Atstovauti galima sandorio, įstatymų, teismo sprendimo ar administracinio akto pagrindu“. Atsižvelgiant į tai teisės doktrinoje skiriamas savanoriškas (sutartinis) atstovavimas ir privalomas (atstovavimas pagal įstatymą)⁶³. Privalomas atstovavimas nepriklauso nuo atstovaujamojo valios, nes tai nustatoma įstatyme, teismo sprendime ar administraciniame akte. Tuo tarpu savanoriškas atstovavimas atsiranda, kai atstovaujamasis laisva valia susitaria su kitu asmeniu ir šios sutarties pagrindu suteikia atstovui teisių. Doktrinoje nurodoma, kad dažniausiai tai būna pavedimo

⁶¹ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. [et. al.]. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 454.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010.

⁶³ Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 383.

sutartis.⁶⁴ Manytina, kad tokiai išvadai reikėtų pritarti. Kaip jau minėta anksčiau, pavedimo įgaliotinis įsipareigoja įgaliotojo vardu ir lėšomis atlikti tam tikrus teisinius veiksmus su trečiaisiais asmenimis (CK 6.756 str. 1 d.). Atitinkamai pavedimo sutarties pagrindu įgaliotinis veikdamas įgaliotojo vardu ir lėšomis, atlikdamas teisinius veiksmus atstovauja įgaliotoją, t. y. jo vardu ir interesais sudaro sandorį (sandorius), kuris tiesiogiai sukuria, pakeičia arba panaikina teises ir pareigas įgaliotojam. Taigi pavedimo sutartis doktrinoje pagrįstai laikoma atstovavimo santykių atsiradimo pagrindu. Antra, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas poziciją, kad pavedimo sutarties pagrindu atsiranda pavedimo teisiniai santykiai inter alia grindžia ĮBĮ 11 str. 3 d. 9 p. nuostata, kurioje nurodoma, kad administratorius atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę-komercinę veiklą⁶⁵. Taigi pats Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vertindamas pavedimo sutarties reikšmę bankroto procese netiesiogiai nurodo, kad pavedimo sutarties pagrindu administratorius veikia kaip atstovas. Todėl, manytume, kad ĮBĮ nuostatos reglamentuojančios pavedimo sutarties sudarymą suponuoja, kad bankroto procese atsiranda ne tik pavedimo, bet ir atstovavimo teisiniai santykiai. Visgi, mūsų manymu, kategoriškai teigti, kad bankroto procese pavedimo sutarties pagrindu susiklosto išimtinai savanoriškas (sutartinis) atstovavimas būtų netikslinga, nes vadovaujantis ĮBĮ 10 str. 4 d. 1 p, 11 str. 1, 2 d. bankrutuojančios įmonės administratorių paskiria teismas, dauguma pavedimo sutarties sąlygų įtvirtina ĮBĮ, be to pačios pavedimo sutarties sudarymo bankroto procese būtinumą numato įstatymas. Todėl manytume, kad tikslingiau būtų laikyti, jog bankroto procese atsiranda tiek privalomas, tiek savanoriškas atstovavimas.

Kitas svarbus klausimas yra tarp kokių subjektų susiklosto santykiai pagal pavedimo sutartį. Iš aukščiau pateikto pavedimo sutarties apibrėžimo matome, kad pavedimo sutarties šalys yra dvi – įgaliotinis ir įgaliotojas. Šie subjektai gali būti tiek fiziniai, tiek juridiniai asmenys, tačiau abi šalys turi būti veiksnios. Kaip jau minėta anksčiau ĮBĮ numato, kad kreditorių susirinkimas įgalioja kreditorių susirinkimo pirmininką įmonės vardu sudaryti su administratoriumi pavedimo sutartį. Iš šios įstatymo nuostatos formuluotės matome, kad viena pavedimo sutarties šalis – įgaliotinis – yra administratorius, o dėl kitos pavedimo sutarties šalies – įgaliotojo – reikėtų pasiaiškinti. Visų pirma, įstatymas aiškiai nurodo, kad pačią sutartį pasirašo administratorius ir kreditorių susirinkimo pirmininkas. Tačiau kreditorių susirinkimo pirmininkas pavedimo sutartį pasirašo: 1) įgaliojamas kreditorių susirinkimo; 2) įmonės vardu. Taigi kyla klausimas, kuris iš šių subjektų – kreditoriai (kreditorių susirinkimas) ar įmonė – yra laikomas tikrąja pavedimo sutarties

⁶⁴ Ten pat.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010

šalimi, t. y. įgaliotoju. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad pavedimo sutarties pagrindu bankroto procese susiklosto ne administratoriaus ir kreditorių (ar kreditorių susirinkimo), o administratoriaus ir bankrutuojančios įmonės pavedimo teisiniai santykiai, todėl administratorius nėra laikomas kreditorių atstovu. Tokią išvadą teismas grindžia tuo, kad pavedimo sutartis su administratoriumi pasirašoma įmonės vardu bei jau minėta ĮBĮ 11 str. 3 d. 9 p. nuostata, kurioje nurodoma, kad administratorius atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę-komercinę veiklą⁶⁶. Manytume, kad tokia Lietuvos Aukščiausiojo teismo išvada reikalauja išsamesnio pagrindimo. Nagrinėjamu atveju vertinant tikrąją teisinio santykio subjektinę sudėtį reikėtų nustatyti, kas faktiškai derasi dėl pavedimo sutarties sąlygų, įgyją ir vykdo įgaliotojo teises ir pareigas bei kieno vardu ir interesais administratorius veikia.

ĮBĮ 23 str. reglamentuoja kreditorių susirinkimo teises. Šio straipsnio 1 d. 10 p. numato kreditorių teisę įgalioti kreditorių susirinkimo pirmininką įmonės vardu per 10 darbo dienų nuo kreditorių susirinkimo dienos sudaryti su administratoriumi pavedimo sutartį. Dauguma pavedimo sutarties sąlygų tiesiogiai išplaukia iš ĮBĮ imperatyvių nuostatų. Pavyzdžiui, įgaliotinio teisės ir pareigos įtvirtintos pavedime, atitinka ĮBĮ įtvirtintus bankroto administratoriaus įgaliojimus. Tačiau yra sąlygų, kurios išimtinai priklauso nuo kreditorių susirinkimo valios. Pavyzdžiui, ĮBĮ 36 str. 4 d. numato, kad pirmasis kreditorių susirinkimas privalo nustatyti sumą, kuri turi būti sumokėta administratoriui už įmonės administravimą bankroto proceso metu, įskaitant laikotarpį nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki pavedimo sutarties su juo sudarymo dienos arba iki pirmojo kreditorių susirinkimo dienos. Administratoriaus atlyginimo suma ir jo mokėjimo tvarka nustatoma pavedimo sutartyje (ĮBĮ 36 str. 5 d.). Todėl atsižvelgiant į aukščiau minėtas ĮBĮ nuostatas, pirmojo kreditorių susirinkimo metu svarstoma dėl pavedimo sutarties sąlygų ir jos tvirtinimo⁶⁷, o po įvykusio pirmojo kreditorių susirinkimo bankroto administratorius parengia pasirašyti ir su kreditorių susirinkimo pirmininku, įmonės vardu, per 10 darbo dienų nuo kreditorių susirinkimo dienos, sudaro pavedimo sutartį⁶⁸. Taigi, galima pagrįstai daryti išvadą, kad dėl pavedimo sutarties sąlygų faktiškai derasi administratorius ir kreditorių susirinkimas.

Bankroto procese sudaromos pavedimo sutarties šalių teisės ir pareigos nustatomos pavedimo sutartyje. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad įstatymų leidėjas draudžia šalims susitarimu pakeisti, apriboti ar panaikinti imperatyviųjų teisės normų galiojimą ir taikymą (CK 6.157 str. 1 d.), pavedimo sutartimi sulygtos sąlygos negali prieštarauti imperatyvioms ĮBĮ bei CK nuostatoms. Be to, remiantis ĮBĮ 1 str. 1 d., kuri numato, kad įmonių bankroto procesą reglamentuoja ĮBĮ, o kitų

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 277.

⁶⁸ Ten pat. P. 278.

įstatymų nuostatos taikomos tiek, kiek jos neprieštaruja ĮBĮ nuostatoms, ĮBĮ 11 str. 5 d. pagrindu sudaromoje pavedimo sutarties sąlygos pirmiausia turi atitikti ĮBĮ reikalavimus. Pavedimo sutarties šalių teises ir pareigas reglamentuoja CK 6.760 ir 6.761 str. Pagal CK 6.760 str. įgaliotinis privalo:

- 1) įvykdyti jam duotą pavedimą sąžiningai ir rūpestingai, kad įvykdymas geriausiai atitiktų įgaliotojo interesus, bei vengti savo asmeninių interesų konflikto su įgaliotojo interesais;
- 2) įvykdyti pavedimą asmeniškai, išskyrus sutartyje nustatytas išimtis bei atvejus, kai įstatymas leidžia perįgaliojimą;
- 3) vykdydamas pavedimą įgaliotojo reikalavimu, o atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, – ir be reikalavimo, suteikti įgaliotojui visą informaciją apie pavedimo vykdymo eigą;
- 4) įvykdęs pavedimą, tuojau pat apie tai pranešti įgaliotojui ir pateikti ataskaitą, prie kurios turi pridėti pateisinamuosius dokumentus, bei grąžinti įgaliojimą, jeigu sutartis nenustato ko kita;
- 5) visa, ką gavo vykdydamas pavedimą, tuojau pat perduoti įgaliotojui;
- 6) jeigu sutarties, įstatymo ar papročių numatytais atvejais įgaliotinis pasitelkia pavedimui vykdyti trečiuosius asmenis, jis atsako už tokių asmenų veiksmus bei privalo atlyginti tų asmenų veiksmais padarytus įgaliotojui nuostolius;
- 7) jeigu pavedimą vykdo keli įgaliotiniai, įgaliotojui jie atsako solidariai, jeigu sutartis nenustato ko kita;
- 8) įgaliotinis neturi teisės naudoti gautos vykdant pavedimą informacijos ar turto savo interesais, išskyrus sutarties ar įstatymo numatytais atvejais, taip pat kai sutikimą naudoti informaciją ar turtą duoda įgaliotojas. Jeigu įgaliotinis šios pareigos nevykdo, jis privalo atlyginti įgaliotojui dėl to padarytus nuostolius bei grąžinti visa tai, kas yra jo nepagrįstas praturtėjimas, o jeigu jis neteisėtai naudojo daiktą ar pinigus, – atitinkamai sumokėti nuomos mokesį ar palūkanas.

CK 6.761 str. įtvirtina tokias įgaliotojo pareigas: 1) įgaliotojas privalo bendradarbiauti su įgaliotiniu, kai šis vykdo pavedimą; 2) įgaliotojas privalo tuojau pat priimti iš įgaliotinio visa, ką šis įvykdė pagal pavedimo sutartį; 3) jeigu ko kita nenustato sutartis, įgaliotojas privalo aprūpinti įgaliotinį priemonėmis, reikalingomis pavedimui įvykdyti, atlyginti įgaliotiniui išlaidas, kurios buvo būtinos pavedimui tinkamai įvykdyti, o esant reikalui – išmokėti avansą, būtiną išlaidoms, susijusioms su pavedimo vykdymu, padengti; 4) įgaliotiniui tinkamai įvykdžius pavedimą, įgaliotojas privalo sumokėti jam atlyginimą, jeigu pavedimo sutartis yra atlygintinė; 5) įgaliotojas turi atlyginti įgaliotiniui šio patirtą vykdant pavedimą žalą, jeigu paties įgaliotinio veiksmuose nėra kaltės ir žalos neprivalo atlyginti kiti už ją atsakingi asmenys. CK 6.760 str. 4 d. numato, kad įvykdęs pavedimą, įgaliotinis privalo tuojau pat apie tai pranešti įgaliotojui ir pateikti ataskaitą, prie kurios turi pridėti pateisinamuosius dokumentus, bei grąžinti įgaliojimą, jeigu sutartis nenustato ko kita. Analogiškos nuostatos yra įtvirtintos ir CK antroje knygoje: CK 2.150 str. numato, kad: „Atstovas privalo pateikti atstovaujajam ataskaitą apie savo veiklą ir atsiskaityti atstovaujajam už viską, ką yra gavęs vykdydamas pavedimą“. CK 2.151 str. skelbia, kad: „Atstovaujamasis turi atlyginti atstovo turėtas išlaidas, susijusias su pavedimo vykdymu, jeigu sutartis ar įstatymai nenumato ko kita. Atstovui už darbą atstovaujamasis turi sumokėti atlyginimą,

išskyrus atvejus, kai sutartis ar įstatymai numato, kad atstovaujama neatlygintinai“. Kaip jau minėta anksčiau, administratorius neabejotinai yra pavedimo sutarties pagrindu atsirandančių teisinių santykių, bankroto procese, subjektas. Pagrindinės administratoriaus teisės ir pareigos reglamentuojamos ĮBĮ 11 str. ir šios teisės ir pareigos atitinka pavedime įtvirtintus administratoriaus, kaip įgaliojimo, įgaliojimus. Tuo tarpu, kas įmonės bankroto atveju pagal pavedimo sutartį realiai įgyja ir vykdo aukščiau nurodytas įgaliojimo teises ir pareigas nustatyti padės detalesnė ĮBĮ nuostatų analizė.

Apibendrinus, manytume, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika, kad pavedimo sutarties pagrindu bankroto procese susiklosto išimtinai pavedimo teisiniai santykiai yra per siaura. CK įtvirtintos ir doktrinoje išplėtos pavedimo sutarties sampratos analizė atskleidė, kad pavedimo sutartis yra pagrindas atsirasti atstovavimo teisiniams santykiams ir pavedimas yra viena iš atstovavimo formų, todėl pavedimo sutarties sudarymas bankroto procese suponuoja, jog bankroto procese susiformuoja ne tik pavedimo, bet ir atstovavimo teisiniai santykiai, kuriuose administratorius veikia kaip atstovas. Visgi, atsižvelgiant į tai, kad bankrutuojančios įmonės administratorių paskiria teismas, dauguma pavedimo sutarties sąlygų įtvirtina ĮBĮ, be to pačios pavedimo sutarties sudarymo bankroto procese būtinumą numato įstatymas, manytina, kad bankroto procese atsiranda tiek privalomas, tiek savanoriškas atstovavimas. Tuo tarpu teismų praktikoje išsakoma pozicija, kad pagal pavedimo sutartį teisiniai santykiai susiklosto tarp bankrutuojančios įmonės ir administratoriaus, reikalauja išsamesnio tyrimo. Dėl pavedimo sutarties sąlygų, kiek tai leidžia ĮBĮ, derasi administratorius ir kreditoriai, tačiau ar būtent kreditoriai pagal pavedimo sutartį realiai įgyja ir įgyvendina atstovaujamojo teises ir pareigas bei ar jų vardu ir interesais veikia administratorius įgyvendindamas savo įgaliojimus, atsakysime palaipsniui, kituose magistro baigiamojo darbo poskyriuose sistemiškai aiškindami bankroto administratoriaus ir kreditorių teises ir pareigas bei atstovavimo ir pavedimo teisės normas.

2.2. Informacijos kreditoriams pateikimas

Viena iš fiduciarinių atstovo pareigų yra pareiga nedelsiant informuoti atstovaujamąjį visais svarbiais su pavedimo vykdymu susijusiais klausimais⁶⁹. Atitinkamai CK 6.760 str. 3 d. numato, kad: „Vykdydamas pavedimą, įgaliojimo privalo įgaliojimo reikalavimu, o atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, – ir be reikalavimo, suteikti įgaliojimo visą informaciją apie pavedimo

⁶⁹ Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 398.

vykdymo eigą“. Teisės doktrinoje nurodoma, kad tokia atstovo pareiga reikalinga tam, kad pavedimo vykdymo metu keičiantis aplinkybėms atstovaujамasis galėtų kontroliuoti atstovo veiksmus, duoti jam nurodymus, kitais būdais įgyvendinti savo interesus. Ši atstovo pareiga taip pat suponuoja atstovaujamojo pareigą pasidomėti kaip vykdomas pavedimas, bendradarbiauti su atstovu⁷⁰.

ĮBĮ taip pat yra nuostata numatanti administratoriaus pareigą teikti informaciją. ĮBĮ 11 str. 3 d. 15 p. numato, kad administratorius teikia informaciją kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka kreditoriams, savininkui (savininkams). ĮBĮ 21 str. 2 d. 2 p. reglamentuoja, kad kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas, turi teisę kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka gauti iš administratoriaus informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą. To paties įstatymo 23 str. 1 d. 11 p. numato, kad kreditorių susirinkimas turi teisę nustatyti, kokia tvarka kreditoriai, įmonės savininkas (savininkai) gauna iš administratoriaus informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą. Taigi vadovaujantis minėtomis nuostatomis kreditoriai turi teisę reikalauti iš administratoriaus informacijos, o administratorius privalo ją jiems suteikti. Lietuvos teisės doktrinoje nurodoma, kad tinkamas šios pareigos įgyvendinimas sudaro prielaidas kitų kreditorių teisių įgyvendinimui. Pavyzdžiui, laiku negavę tikslios ir / ar išsamios informacijos kreditoriai gali priimti netinkamus sprendimus dėl jų kreditorinių reikalavimų bankroto byloje pateikimo ar reikalavimų atsisakymo⁷¹. Be to, manytina, kad administratoriaus pareigos teikti kreditoriams informaciją įtvirtinimas ĮBĮ, taip pat sudaro kreditoriams prielaidas kontroliuoti administratoriaus veiklą. Atsižvelgiant į gautos informacijos turinį pavieniai kreditoriai gali kreditorių susirinkime inicijuoti priimti administratoriui privalomus vykdyti nurodymus, nepatenkinti jo veikla skųsti jo veiksmus kreditorių susirinkimui, kt. Tai, kad kreditorių teisė gauti iš administratoriaus informaciją išreiškia kreditorių kontrolę administratoriaus atžvilgiu pripažįstama ir kitų valstybių teisės doktrinoje. Pavyzdžiui, Rusijos teisės doktrinoje nurodoma, kad administratorius privalo veikti kreditorių interesais, todėl jiems suteikta teisė kontroliuoti, kaip administratorius vykdo savo pareigas ir viena iš tokių kontrolės formų yra kreditorių komiteto teisė reikalauti administratoriaus pateikti informaciją⁷².

Lyginant aptartas CK ir ĮBĮ nuostatas matyti, kad pagal CK atstovas turi pareigą teikti informaciją apie pavedimo vykdymo eigą, o pagal ĮBĮ – apie bankroto bylos eigą. Įstatymų leidėjas plačiau nedetalizuoja administratoriaus teikiamos informacijos, todėl kyla klausimas dėl to, kokio pobūdžio bei apimties informaciją kreditoriai turi teisę gauti. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatyme aiškiai įtvirtinta kreditorių susirinkimo teisė gauti iš administratoriaus informaciją ne tik apie bankroto bylą, bet ir apie įmonės finansinę būklę (Rusijos

⁷⁰ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. [et. al.]. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 460.

⁷¹ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija, 2005. Nr. 77 (69). P. 37

⁷² Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва : Волтерс Клувер, 2004. P. 428.

Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo 17 str. 3 d.). Tuo tarpu Vokietijos bankroto įstatymas⁷³ administratoriaus teikiamą informaciją apibūdina labai abstrakčiai. Pagal Vokietijos bankroto įstatymo 79 str. kreditorių susirinkimas gali reikalauti, kad bankroto administratorius pateiktų konkrečią informaciją.

Ginčų dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus teikiamos informacijos apimties buvo kilę ir teismų praktikoje. Vilniaus apygardos administracinis teismas sprendė pareiškėjo ir Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos (toliau – Departamentas) ginčą dėl bankroto administratoriaus teiktinos informacijos apimties. Departamentas palaikė bankroto administratoriaus poziciją, kad teikti administratorius privalo tik informaciją apie bankroto bylos eigą, o pareiškėjas manė, kad administratorius privalo teikti informaciją tokios apimties, kokie yra bankroto administratoriaus įgaliojimai bankroto procese, nustatyti ĮBĮ 11 str. 3 dalyje, t. y. kiekvienu administratoriaus veiklos klausimu. Teismas šiuo klausimu nustatė, kad vadovaujantis ĮBĮ kreditorių susirinkimas nustato informacijos iš administratoriaus gavimo tvarką. Nagrinėjamu atveju kreditorių susirinkimas buvo nusprendęs, kad administratorius teikia informacija apie įmonės bankroto bylos eigą, pareiškėjas kreditorių susirinkimo nutarimų neginčijo, taigi liko nutarimas teikti kreditoriams informaciją tik apie bankroto bylos eigą. Toliau teismas išaiškino, kad iš esmės kitaip nuspręsti kreditorių susirinkimas ir negalėjo, nes įstatyme nustatyta, kokia informacija teikiama kreditoriams – apie bankroto bylos eigą. Kreditorių susirinkimas gali nustatyti tik jos teikimo tvarką, kas ir buvo padaryta. Visa informacija apie bankrutuojančios įmonės turtą, įsipareigojimus, lėšas ir sandorius kreditoriams teikiama tik administratoriaus ataskaitoje, todėl administratoriaus įgaliotas asmuo pagrįstai atsisakė teikti visą prašomą informaciją, nes iš esmės tai būtų nauja ataskaita, o ataskaitą parengti gali įpareigoti tik kreditorių susirinkimas (ĮBĮ 23 str. 4 p.)⁷⁴. Manytume, kad tokiai teismo pozicijai reiktų pritarti tik iš dalies. Teismas teisingai nustatė, kad vadovaujantis ĮBĮ kreditorių susirinkimas nustato informacijos iš administratoriaus gavimo tvarką, todėl administratorius teikia informaciją tokios apimties kokią įtvirtina patys kreditoriai. Nagrinėjamoje byloje kreditorių susirinkimas buvo nustatęs, kad administratorius teikia informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą, kreditorių susirinkimo sprendimas neginčytas, taigi administratorius turėjo pareigą teikti tik tokią informaciją. Tačiau nemanytina, kad teismas teisingai išaiškino, jog iš esmės kitaip nuspręsti kreditorių susirinkimas ir negalėjo. Lietuvos Aukščiausiasis teismas civilinėje byloje pagal kreditorių susirinkimo skundą dėl administratoriaus veiksmų, kuriais jis *inter alia* iškraipė kreditorių pasiūlymo dėl galimybės susipažinti su visais įmonės dokumentais turinį, sprenddamas klausimą dėl sąvokos „informacija apie bankroto bylos eigą“ aiškinimo, nurodė,

⁷³ Vokietijos nemokumo įstatymas // <http://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html>; prisijungimo laikas: 2013-10-03.

⁷⁴ Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas 2009 m. gruodžio 7 d. administracinėje byloje Nr. I-2589-142/09.

kad: „Vertinant šią sąvoką siaurąja prasme, tokia informacija būtų galima laikyti procesinius sprendimus (nutartis, rezoliucijas ir pan.), kurie yra priimami teismo bankroto byloje, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, toks supratimas apie kreditoriams teiktinos informacijos turinį būtų per siauras. Teisėjų kolegija konstatuoja, jog kreditorių teisė gauti informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą turėtų būti aiškinama teisės normų, reglamentuojančių bankroto tikslus, kreditorių teisių apimtį bei jų reikalavimų gynimo būdus, kontekste, todėl turėtų apimti ne tik tiesioginę informaciją, susijusią su bankroto bylos procesine eiga, bet ir kitą teisiškai reikšmingą informaciją, susijusią su nagrinėjama bankroto byla. (...) Kreditoriams turi būti suteikiama galimybė susipažinti su dokumentais, kad jie galėtų susidaryti teisingą vaizdą apie įmonės būklę ir priimti sprendimus dėl savo tolimesnių veiksmų, kurie turėtų įtakos ir tolimesnei bankroto eigai. Informacija apie įmonės iki bankroto bylos pradžios vykdytą veiklą ir su ta veikla susijusios apskaitos ir kiti dokumentai turėtų pateikti į informacijos, kuria bankroto administratorius turėtų pateikti kreditoriams, sąrašą, nes tiesiogiai ar netiesiogiai galėtų paveikti kreditorių veiksmus, kartu ir bankroto bylos eigą. Taigi, darytina išvada, kad į sąvoką „informacija, susijusi su bankroto bylos eiga“ įeina ne tik procesiniai dokumentai, priimti bankroto byloje, bet ir kita informacija, susijusi su bankrotu. Kita vertus, negalima teigti, jog sąvoką „informacija, susijusi su bankroto bylos eiga“ reikia suprasti pernelyg plačiai. Tam tikros informacijos dėl jos specifinio pobūdžio pateikti negalima, pavyzdžiui, komercinės ar profesinės paslapties.“⁷⁵ Taigi šioje byloje teismas išaiškino, kad kreditorių susirinkimas spręsdamas dėl informacijos apie bankroto bylos eigą gavimo tvarkos, turi teisę įtraukti nuostatas dėl kreditorių teisių gauti ne tik informaciją apie bankroto bylos eigą, bet ir kitą informaciją susijusią su bankrotu.

Taigi palyginę CK nuostatas reglamentuojančias pavidimą bei ĮBĮ nuostatas, matome, kad administratoriaus pareiga teikti informaciją apie bankroto bylos eigą savo apimtimi atitinka atstovo pareigą teikti atstovaujajam informaciją apie pavidimo vykdymo eigą. Todėl manytume, kad administratoriaus pareiga pateikti informaciją kreditoriams, išreiškia atstovavimui ir pavidimui būdingus fiduciarinius santykius tarp bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių bei atspindi kreditorių kontrolę administratoriaus atliekamų veiksmų atžvilgiu.

2.3. Veiklos ataskaitos pateikimas ir tvirtinimas

Kadangi atstovaujамasis suteikia atstovui teisę veikti jo vardu ir interesais, atstovas privalo veikti sąžiningai ir rūpestingai. Vykdydamas pavidimą jis privalo suteikti atstovaujajam visą

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2011.

informaciją apie pavedimo vykdymą, o įvykdęs pavedimą pateikti atstovaujajam savo veiklos ataskaitą⁷⁶.

Taigi, šalia jau aptartos atstovo pareigos teikti atstovaujajam informaciją, yra dar viena fiduciarinė pareiga. Pagal CK 2.150 str. atstovas privalo pateikti atstovaujajam ataskaitą apie savo veiklą ir atsiskaityti atstovaujajam už viską, ką yra gavęs vykdydamas pavedimą. Analogiška nuostata yra įtvirtinta ir pavedimą reglamentuojančiose CK normose. CK 6.760 str. 4 d. numato, kad: „Įvykdęs pavedimą, įgaliotinis privalo tuojau pat apie tai pranešti įgaliotojui ir pateikti ataskaitą, prie kurios turi pridėti pateisinamuosius dokumentus, bei grąžinti įgaliojimą, jeigu sutartis nenustato ko kita“. O CK 6.764 str. 4 įtvirtina, kad pasibaigus pavedimo sutarčiai, įgaliotinis privalo pateikti įgaliotojui ataskaitą ir grąžinti viską, ką yra gavęs pagal sutartį, bei atlikti visus veiksmus, kurie yra jo veiklos būtina pasekmė, kad būtų išvengta nuostolių padarymo įgaliotojui. Pažymėtina, kad įstatymas nenumato ataskaitos formos reikalavimų, todėl ataskaita gali būti pateikta tiek žodžiu, tiek raštu⁷⁷.

ĮBI taip pat įtvirtina administratoriaus pareigą teikti savo veiklos ataskaitas. ĮBI 11 str. 3 d. 25 d. reglamentuoja, kad: „administratorius teikia tvirtinti savo veiklos ataskaitą pirmajam kreditorių susirinkimui ir kreditorių susirinkimui pareikalavus – kitas savo veiklos ataskaitas. Pirmajam kreditorių susirinkimui pateiktoje tvirtinti administratoriaus veiklos ataskaitoje turi būti pateikta informacija apie įmonės dalyvius; įstatinį kapitalą (jeigu yra); turto areštus; buvusių darbuotojų skaičių, darbuotojų atleidimo aplinkybes; bankroto proceso metu priimtus darbuotojus; pareikštus, pateiktus teismui tvirtinti ir ginčijamus kreditorių finansinius reikalavimus, nustatant jų tenkinimo eiliškumą ir etapus; debetinius įsiskolinimus; ilgalaikio ir trumpalaikio turto sąrašus, nurodant turto balansines vertes su žymomis apie jo įkeitimą; ilgalaikio turto pirkimus, pardavimus, nurašymus per paskutinių 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, nurodant turto pavadinimą, jo įsigijimo, pardavimo ar nurašymo datą ir sumą; sandorius, sudarytus per paskutinių 36 mėnesių laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo dienos, nurodant jų sudarymo datą, šalis, pobūdį; pajamas ir išlaidas po teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos; teismo patvirtintų lėšų sumos, kurią leista naudoti bankroto administravimo išlaidoms apmokėti iki bus patvirtinta bankroto administravimo išlaidų sąmata, bankroto administravimui panaudojimą; ūkinės komercinės veiklos, jeigu tokia veikla yra vykdoma, pajamas ir išlaidas; kita kreditoriams svarbi informacija“. Taigi ĮBI, priešingai nei CK normos reglamentuojančios atstovavimą ir pavedimą, įtvirtina labai detalų ataskaitos turinį, be to ataskaitos pateikimas nėra siejamas su visišku bankroto procedūrų atlikimu. Bankroto administratorius ataskaitas teikia ir pačio bankroto proceso metu.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. – Vilnius : Justitia, 2001. P. 291.

⁷⁷ Ten pat.

Administratoriaus pareiga teikti ataskaitas yra įtvirtinta ir kitų užsienio valstybių bankroto reglamentavime. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo 143 str. taip pat numato bankroto administratoriaus pareigą teikti savo veiklos ataskaitą. Tačiau Rusijos įstatymas nedaro skirtumo tarp administratoriaus pareigos pateikti savo veiklos ataskaitą bei pareigos teikti informaciją. Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo 143 str. 1 d. reglamentuoja, kad bankroto administratorius teikia kreditorių susirinkimui (kreditorių komitetui) savo veiklos atskaitą, informaciją apie finansinę bankrutuojančios įmonės padėtį ir jos turtą, tiek bankroto bylos išskėlimo metu, tiek bankroto proceso metu, bei kitą informaciją ne rečiau kaip kartą per tris mėnesius, jeigu kreditorių susirinkimas nenumato ko kita. Toliau šio įstatymo 143 str. 2 d. įtvirtinama detalus ataskaitos arba teiktinos informacijos turinys. Tuo tarpu Vokietijos bankroto įstatymas įtvirtina dviejų rūšių administratoriaus teiktinas ataskaitas: kasmetines – bankroto plano vykdymo metu, bei tarpines – pagal kreditorių komiteto ar teismo reikalavimą. Pagal Vokietijos bankroto įstatymo 261 str. bankroto administratorius vykdo bankroto plano priežiūrą. Per priežiūros laikotarpį administratorius kreditorių komitetui, jeigu toks buvo sudarytas, bei teismui turi kiekvienais metais pateikti ataskaitą apie pažangą ir perspektyvas dėl tolesnio bankroto plano vykdymo. Tačiau tokia atsiskaitymo pareiga, nepanaikina kreditorių komiteto ir teismo teisės reikalauti konkrečios informacijos ir tarpinės ataskaitos.

ĮBĮ 23 str. reglamentuojantis kreditorių susirinkimo teises taip pat numato, kad kreditorių susirinkimas turi teisę ne tik reikalauti, kad administratorius pateiktų savo veiklos ataskaitas, bet ir jas tvirtinti. Jei kreditorių susirinkimas administratoriaus ataskaitos nepatvirtina, ją gali tvirtinti teismas (ĮBĮ 23 str. 1 d. 4 p.). Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas nei jau minėtame 143 str., nei kituose straipsniuose nenumato kreditorių teisės ir / ar pareigos tvirtinti administratoriaus veiklos ataskaitą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pasisakęs, kad: „Atsižvelgiant į tai, kad administratorius yra atskaitingas kreditorių susirinkimui ir vykdo šio susirinkimo sprendimus (ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 20 punktas), kad administratoriaus ataskaitą pirmiausia yra kompetentingas tvirtinti kreditorių susirinkimas (ĮBĮ 23 straipsnio 4 punktas), kad kreditorių susirinkimo nutarimai yra priimami kreditorių balsų, priklausančių nuo patvirtintų jų reikalavimų sumos, dauguma (ĮBĮ 24 straipsnio 1 dalis), darytina išvada, kad administratoriaus ataskaitos patvirtinimas reiškia kreditorių pritarimą administratoriaus veiklai ar jo veiklos daliai, už kurią tvirtinama ataskaita“⁷⁸. Toks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas aiškiai parodo, kad administratoriaus pareiga pateikti savo veiklos ataskaitą nėra tik formalumas ir administratorius savo veikloje yra atskaitingas būtent kreditoriams.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2011.

Apibendrinus matome, kad bankroto administratoriaus pareiga teigti savo veiklos ataskaitas kreditorių susirinkimui nėra siejama su visišku pavedimo įvykdymu, kaip kad atstovavimo atveju. Tačiau bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareigos teikti savo veiklos ataskaitas kreditorių susirinkimui įtvirtinimas ĮBĮ neabejotinai rodo kreditorių ir administratoriaus tarpusavio pasitikėjimo santykių aspektą, kuris būdingas tiek atstovavimo, tiek pavedimo teisiniams santykiams. Tuo tarpu tai, kad administratorius ataskaitas teikia ne tik visiškai atlikęs bankroto procedūras, bet ir paties bankroto proceso metu, detalus teiktinos ataskaitos turinys, bei kreditorių susirinkimo teisė tvirtinti tokias administratoriaus ataskaitas atspindi nemažą kreditorių kontrolę administratoriaus veiksmų atžvilgiu. Toks kontrolės intensyvumas paprastai nėra būdingas atstovavimo teisiniams santykiams, nes atstovaujamas atstovavimo santykiuose, visų pirma, pasitiki atstovaujamoju. Taigi administratoriaus pareigos teikti kreditorių susirinkimui savo veiklos ataskaitą ir kreditorių susirinkimo teisės ją gauti analizė atskleidė, kad, šiuo aspektu, negalime bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių tarpusavio santykių laikyti tipiniais atstovavimo ar pavedimo teisiniais santykiais.

2.4. Administratoriaus atlyginimo bei kitų administravimo išlaidų apmokėjimas

JAV teisės doktrinoje pripažįstama, kad atstovavimo santykiuose atstovas turi teisę gauti atlyginimą už pavedimo vykdymą bei kompensavimą išlaidų, kurias jis patyrė vykdydamas atstovavimą⁷⁹. Analogiška pozicija išreiškiama ir Lietuvos teisės doktrinoje. Atitinkamai CK numato, kad atstovaujamas turi atlyginti atstovo turėtas išlaidas, susijusias su pavedimo vykdymu, jeigu sutartis ar įstatymai nenumato ko kita. Atstovui už darbą atstovaujamas turi sumokėti atlyginimą, išskyrus atvejus, kai sutartis ar įstatymai numato, kad atstovaujama neatlygintinai (CK 2.151 str.). Kiek detalesnės, tačiau savo esme analogiškos nuostatos įtvirtintos pavedimą reglamentuojančiame CK skyriuje. CK 6.761 str. 3 ir 4 p. reglamentuoja, kad: „Jeigu ko kita nenustato sutartis, įgaliotojas privalo aprūpinti įgaliotinį priemonėmis, reikalingomis pavedimui įvykdyti, atlyginti įgaliotiniui išlaidas, kurios buvo būtinos pavedimui tinkamai įvykdyti, o esant reikalui – išmokėti avansą, būtiną išlaidoms, susijusioms su pavedimo vykdymu, padengti. Įgaliotiniui tinkamai įvykdžius pavedimą, įgaliotojas privalo sumokėti jam atlyginimą, jeigu pavedimo sutartis yra atlygintinė“.

ĮBĮ taip pat numato, kad bankroto administratoriui turi būti mokamas atlyginimas. Vadovaujantis ĮBĮ 36 str. 5 d. administratoriaus atlyginimo suma (atsižvelgiant į tai, ar

⁷⁹ Munday R. Agency : law and principles. – Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 187.

bankrutuojanti ir (arba) bankrutavusi įmonė tęsia (vykdo) veiklą, į parduodamo įmonės turto rūšį bei jo kiekį, taip pat į įmonei iškeltų bylų bei pareikštų civilinių ieškinių sudėtingumą ir kiekį) ir jo mokėjimo tvarka (atlyginimo suma gali būti išmokama visa iš karto baigus bankroto procesą arba dalimis vykdant bankroto procesą) nustatoma pavedimo sutartyje. Nagrinėjamu atveju, sprendžiant klausimą ar bankroto administratorių ir kreditorius sieja atstovavimo teisiniai santykiai, aktualu išsiaiškinti kokia kreditorių įtaka mokant administratoriui atlyginimą ir svarbiausia iš kieno lėšų mokamas atlyginimas administratoriui.

Kaip jau minėta magistro baigiamojo darbo 2.1. poskyryje „Pavedimo sutarties sudarymas“, administratoriaus atlyginimo sumą nustato būtent kreditorių susirinkimas: „Pirmasis kreditorių susirinkimas privalo nustatyti sumą, kuri turi būti sumokėta administratoriui už įmonės administravimą bankroto proceso metu, įskaitant laikotarpį nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki pavedimo sutarties su juo sudarymo dienos arba iki pirmojo kreditorių susirinkimo dienos“ (ĮBĮ 36 str. 4 d.). Kreditorių susirinkimo teisė nustatyti administratoriui atlyginimą įtvirtinta ir ĮBĮ 23 str. 9 d. Tuo tarpu už laikotarpį nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki pirmojo kreditorių susirinkimo nutarimo bankroto administratoriaus atlyginimo dydį, taip pat kitas bankroto administravimo išlaidas pagal ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos administratoriaus pateiktą sąmatą preliminariai nustato teismas nutartimi (ĮBĮ 10 str. 4 d. 7 p.). Tačiau kreditorių teisės dėl administratoriaus atlyginimo nustatymo pasireiškia ir šiame etape, nes pagal teismų praktiką įstatymai neriboja pirmojo kreditorių susirinkimo teisės šio susirinkimo metu, įvertinus pateiktus duomenis, nustatyti atlyginimą bankroto administratoriui už visą bankroto procedūrų vykdymo laiką, t. y. tiek retrospektyvine, tiek ir perspektyvine prasme - nuo momento, kai įmonė įgijo bankrutuojančios įmonės statusą, iki įmonės išregistravimo iš juridinių asmenų registro⁸⁰. Taigi kreditorių susirinkimas administratoriaus atlyginimui daro įtaką jau vien tuo, kad turi išimtinę teisę nustatyti atlyginimo dydį bei jo mokėjimo tvarką.

Teismų praktikoje nurodoma, kad administratoriaus atlyginimo dydis turėtų būti nustatomas toks, kad skatintų administratorių tinkamai atlikti bankroto procedūras, kartu nepažeistų kreditorių interesų, skiriant įmonei administruoti per didelę sumą. Kreditorių susirinkimo nustatytas administratoriaus atlyginimo dydis turėtų atitikti teisingumo, protingumo, sąžiningumo kriterijus (CK 1.5 str. 1 d.) ir užtikrinti tiek administratoriaus, tiek bankrutuojančios įmonės kreditorių interesų pusiausvyrą⁸¹. Tačiau ĮBĮ nenumato nei minimalaus, nei maksimalaus administratoriaus atlyginimo dydžio, todėl kreditorių įtaka nustatant administratoriui atlyginimą yra nemaža.

⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-509/2011.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010.

Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas pakankamai detaliai reglamentuoja bankroto administratoriaus atlyginimą. Minėtas įstatymas ne tik nurodo, kad administratoriaus atlyginimas susideda iš fiksuoto mėnesinio atlyginimo ir palūkanų sumos, bet ir nustato konkrečius jų dydžius. Tačiau kreditorių susirinkimas atsižvelgęs į bankroto bylos apimtį ir sudėtingumą gali priimti sprendimą ir kreiptis į teismą dėl administratoriaus fiksuoto mėnesinio atlyginimo padidinimo. Be to, kreditorių susirinkimas turi teisę nustatyti papildomą atlyginimą administratoriui. (Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo 20.6 str.). Taigi administratoriaus atlyginimas negali būti mažesnis nei nustatyta įstatyme, o kreditoriams tik suteikiama teisė inicijuoti mėnesinio atlyginimo padidinimą bei nustatyti papildomą atlyginimą. Tuo tarpu Vokietijos bankroto įstatymas apskritai nenumato kreditorių teisės nustatyti administratoriaus atlyginimo dydį ar mokėjimo tvarką. Pagal Vokietijos bankroto įstatymo 63 str. 1 d. administratoriaus atlyginimo bendras tarifas apskaičiuojamas pagal bankroto procese esančio turto vertę. Nukrypti nuo bendrojo tarifo galima atsižvelgiant į administratoriaus vykdomų veiksmų apimtį ir sudėtingumą. Bendrą administratorių atlyginimų mokėjimo tvarką nustato teisingumo ministras, o pareiga mokėti atlyginimą konkrečiam administratoriui įforminama teismo įsakymu (Vokietijos įstatymo 64 str. 1 d. ir 65 str.). Taigi ĮBĮ įtvirtintos kreditorių teisės dėl administratoriaus atlyginimo nustatymo, palyginus su Rusijos bei Vokietijos bankroto įstatymų nuostatomis, iš tiesų plačios.

Visgi kreditorių teisė nustatyti administratoriui mokėtiną atlyginimą riboja teismas. Teismas negali nustatyti administratoriui atlyginimo, tačiau, kilus ginčui ir administratoriui skundžiant kreditorių susirinkimo nutarimą, teismas įvertina, ar kreditorių susirinkimo nustatytas atlyginimas atitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijus, ar pagrįstas ĮBĮ 36 str. 5 d. nurodytais specialiaisiais kriterijais. Tuo atveju, jei teismas nustato, kad tokie kriterijai pažeisti, jis naikina kreditorių susirinkimo nutarimą ir perduoda klausimą kreditorių susirinkimui svarstyti iš naujo⁸².

Privatinės teisės doktrinoje atstovo teisė gauti atlyginimą už atstovavimo vykdymą siejama su tinkamu atstovavimo įvykdymu. Nurodoma, kad atstovui įvykdžius pavedimą pagal sutarties sąlygas arba atstovaujamajam vėliau pritarus atstovo veiksams, kuriais jis viršijo savo įgaliojimus, atstovas turi teisę gauti atlyginimą. Tačiau jeigu atstovas viršija savo įgaliojimus ir atstovaujamasis tokių jo veiksmų nepatvirtina, atlyginimas atstovui gali būti nemokamas⁸³. Priminsime, kad ir CK 6.761 str. 4 d. reglamentuoja, kad įgaliotiniui, atlygintinės pavedimo sutarties atveju, atlyginimas mokamas tinkamai įvykdžius pavedimą. Atsižvelgiant į tai, praktikoje buvo kilęs ginčas ar gali būti administratoriui nesumokamas atlyginimas, jei kreditoriai nepatvirtina jo veiklos ataskaitos, t. y.

⁸² Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 228-229.

⁸³ Munday R. Agency : law and principles. – Oxford : Oxford University Press, 2010. P. 188.

nepritaria jo veiklai ar jos daliai, už kurią yra tvirtinama ataskaita. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuo klausimu pasisakė, kad: „Nei Įmonių bankroto įstatyme, nei kituose teisės aktuose nenustatyta, kad administratorius gali gauti atlyginimą tik tokiu atveju, jei kreditorių susirinkimas arba teismas patvirtina jo veiklos ataskaitą. Administratoriaus ataskaitos nepatvirtinimas reiškia, kad kreditoriai nesutinka su administratoriaus veikla vykdant pavedimo sutartį. Administratoriaus ataskaitos nepatvirtinimas taip pat reiškia tai, kad būtent administratoriui tenka pareiga įrodyti, jog jis tinkamai įvykdė pavedimo sutartyje nustatytas pareigas ir todėl turi teisę gauti administratoriaus atlyginimą (jo dalį)“⁸⁴. Taigi kilus ginčui dėl tinkamo administravimo paslaugų teikimo bei administratoriaus teisės gauti atlyginimą, įrodinėjimo pareiga tenka administratoriui, o galutinį sprendimą priima teismas. Atitinkamai galime daryti išvadą, kad kreditorių susirinkimas nėra laisvas savarankiškai nemokėti administratoriui atlyginimo, jeigu jis nevykdo arba netinkamai vykdo savo pareigas.

Be administratoriaus atlyginimo už bankrutuojančios įmonės administravimą, ĮBĮ numato ir kitas administravimo išlaidas: „su darbo santykiais susijusios išmokos įmonės darbuotojams (įskaitant mokesčius, apskaičiuojamus nuo susijusių su darbo santykiais išmokų), kuriems būtina dalyvauti bankroto procese, išskyrus darbuotojus, dalyvaujančius ūkinėje komercinėje veikloje, išlaidos įmonės auditui, turto įvertinimo, pardavimo, atliekų, užteršto dirvožemio ir grunto sutvarkymo bei kitos kreditorių susirinkimo patvirtintos išlaidos“ (ĮBĮ 36 str. 3 d.). Teisės doktrinoje ir teismų praktikoje šios išlaidos laikomos būtinomis, be kurių negali būti užbaigta bankroto byla⁸⁵. Taigi šios išlaidos taip pat susijusios su pavedimo bankroto procese vykdymu. Vadovaujantis ĮBĮ 36 str. 2 d. administravimo išlaidų sąmatą tvirtina, keičia ir disponavimo administravimo išlaidomis tvarką nustato kreditorių susirinkimas. Analogiška kreditorių susirinkimo teisė įtvirtinta ir ĮBĮ 23 str. 5 d. Pagal šią ĮBĮ nuostatą kreditorių susirinkimas turi teisę tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą, ją keisti, nustatyti administravimo išlaidų mokėjimo eilę ir tvarką. Taigi administravimo išlaidų, kurias administratorius naudoja bankroto procedūrų vykdymo metu, sąmatos tvirtinimas, keitimas bei disponavimo tvarkos nustatymas išimtinai priklauso kreditorių susirinkimo kompetencijai. Visgi, pažymėtina, kad kreditorių susirinkimo nutarimai administravimo išlaidų klausimais, kaip ir bet kurie kiti kreditorių susirinkimo nutarimai, gali būti skundžiami bankroto bylą nagrinėjančiam teismui⁸⁶.

Iš ĮBĮ 36 str. 3 d. matyti, kad įstatymas neįtvirtino baigtinio atstovavimo išlaidų sąrašo. Be to, ĮBĮ neįtvirtintas ir minimalus ar maksimalus jų dydis. Tačiau teisės doktrinoje nurodoma, kad atstovui atlyginamos tik tos išlaidos, susijusios su pavedimo vykdymu, kurias atstovas faktiškai

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2011.

⁸⁵ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 223.

⁸⁶ Ten pat. P. 224.

patyrė ir kurios buvo būtinos siekiant įvykdyti pavedimą⁸⁷. Todėl pagrįstai galėtume pritarti teismų praktikai, kad administratoriui apmokamos tik pagrįstos išlaidos – „administratorius turi pagrįsti prašomų administravimo išlaidų dydį, vėliau pateikti kreditorių susirinkimui patirtas išlaidas patvirtinančius ir finansinės atskaitomybės dokumentams keliamus reikalavimus atitinkančius dokumentus“⁸⁸.

Kitas ir manytina svarbiausias klausimas, atsižvelgiant į tai, kad atstovui atlyginimą bei patirtas išlaidas moka atstovaujамasis, yra iš kieno lėšų yra sumokamas atlyginimas administratoriui bei kitos administravimo išlaidos. Pavyzdžiui, Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas numato, kad administratoriui atlyginimas mokamas iš įmonės skolininkės lėšų, jeigu kitaip nenustatyta šiuo Federaliniu įstatymu (Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo 20.6 str. 2 d.). ĮBĮ 36 str. 1 d. numato, kad: „Pirmiausia apmokamos įmonės bankroto administravimo išlaidos, kurios mokamos iš bankrutuojančios ir bankrutavusios įmonės visų rūšių lėšų (gautų pardavus įmonės turtą, įskaitant ir įkeistą, įmonei gražintų skolų, ūkinės veiklos, turto nuomos ir kitų bankroto proceso metu gautų lėšų). Kai įmonės neturi lėšų arba jų nepakanka bankroto administravimo išlaidoms apmokėti, jos apmokamos Vyriausybės nustatyta tvarka“. Prie administravimo išlaidų priskiriamas ir bankroto administratoriaus atlyginimas (ĮBĮ 36 str. 3 d.). Taigi nors ĮBĮ, priešingai nei Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas, tiesiogiai neįtvirtina, kad bankroto administratoriui atlyginimas mokamas iš bankrutuojančios įmonės lėšų, tačiau vertinant minėtas ĮBĮ 36 str. nuostatas darytina būtent tokia išvada. Taigi tiek administratoriaus atlyginimas, tiek kitos administravimo išlaidos mokamos iš bankrutuojančios įmonės lėšų. Tačiau teismų praktikoje yra išsakoma pozicija, kad visas bankrutuojančios įmonės turtas, tiek faktiškai turimas bankroto bylos iškėlimo metu, tiek įmonės naudai įgytas pagal prievoles, kurių vykdymo laikas suėjo iškėlus bankroto bylą, tampa tokios įmonės kreditoriams dalytinu turtu⁸⁹. Taigi administratoriaus atlyginimas apmokamos iš tų pačių bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės lėšų, iš kurių yra tenkinami ir kreditorių reikalavimai. Atsižvelgiant į tai Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodo, kad pinigų sumos, skiriamos bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidoms padengti, yra tiesiogiai susijusios su kreditorių teisėmis ir jų reikalavimo patenkinimo galimybėmis – kuo daugiau lėšų bus skirta įmonės administravimui, tuo mažiau jų liks kreditorių reikalavimams tenkinti⁹⁰. Panaši pozicija išsakoma ir doktrinoje⁹¹. Taigi nors teoriškai

⁸⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. – Vilnius : Justitia, 2001. P. 292.

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2007.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010.

⁹¹ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 231.

turtas iš kurio mokamos administratoriaus atlyginimas bei kitos administravimo išlaidos laikomas bankrutuojančios įmonės turtu, realiai administravimo išlaidos mokamos kreditorių sąskaita.

Taigi išanalizavus CK nuostatas reglamentuojančias atstovaujamojo pareigą sumokėti atstovui atlyginimą ir jo patirtas išlaidas, bei ĮBĮ nuostatas reglamentuojančias administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų apmokėjimą, negalime vienareikšmiškai teigti, kad administratoriui, kaip atstovui atlyginimą, kaip atstovaujantieji, išimtinai moka kreditoriai. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad kreditoriai nustato administratoriaus atlyginimo dydį ir mokėjimo tvarką, tvirtina, keičia administravimo išlaidas ir nustato disponavimo jomis tvarką bei į tai, kad visas bankrutuojančios įmonės turtas laikomas kreditoriams dalytinu turtu, negalime ir paneigti esminės kreditorių įtakos mokant bankroto administratoriui atlyginimą bei kitas administravimo išlaidas. Visgi, analizė atskleidė, kad šiuo aspektu bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių teisiniai santykiai neatitinka atstovavimo teisinių santykių bruožų ir yra labiau grįsti kontrolės administratoriaus veikmų atžvilgiu elementu.

2.5. Vykdytas kitų kreditorių susirinkimo ir komiteto sprendimų

Atstovas veikia atstovaujamojo interesais, todėl privalo laikytis sąžiningų ir protingų atstovaujamojo nurodymų⁹². CK 6.759 str. 1 d. numato, kad įgaliotinis privalo įvykdyti jam duotą pavedimą pagal įgaliotojo nurodymus. Įgaliotojo nurodymai privalo būti teisėti, įvykdomi ir konkretūs. Atitinkamai atstovas neprivalo laikytis neteisėtų ir neetiškų atstovaujamojo nurodymų, o atstovaujamas turi pareigą tiksliai išaiškinti nurodymus, jeigu jie yra dviprasmiai ar neaiškūs.⁹³

ĮBĮ 11 str. 3 d. 20 p. reglamentuoja, kad administratorius vykdo kitus teismo ir (ar) kreditorių susirinkimo bei komiteto sprendimus. Teismų praktikoje taikant minėtą normą nurodoma, kad atlikdamas bankroto proceso darbus, administratorius privalo vykdyti teismo ir (ar) kreditorių susirinkimo bei komiteto sprendimus⁹⁴. Taigi kreditoriai, kaip ir įgaliotojas atstovavimo santykiuose, turi teisę duoti nurodymus administratoriui, kuriuos jis privalo vykdyti. Analizuojant kreditorių susirinkimo teisinį statusą, teismų praktikoje pažymima, kad kreditorių susirinkimas tai aukščiausia kreditorių teisių ir interesų apsaugos forma, leidžianti priimti sprendimus esminiais su jų skolininkės, bankrutuojančios įmonės, veikla susijusiais klausimais bei kontroliuoti administratoriaus veiklą. Tačiau kreditorių susirinkimui draudžiama priimti sprendimus,

⁹² Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 397.

⁹³ Ten pat.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010.

prieštaraujančius imperatyviosioms ĮBĮ ir kitų teisės aktų nuostatomis⁹⁵, todėl kaip ir atstovaujamas atstovavimo atveju, taip ir kreditorių susirinkimas bankroto procese, negali duoti administratoriui neteisėtų nurodymų ar pavedimų⁹⁶. Taigi atrodytų, kad šiuo aspektu bankrutuojančios įmonės administratorių pagrindai galėtume laikyti kreditorių atstovu, nes bankroto procese jis vykdo būtent kreditorių susirinkimo privalomus nurodymus. Tačiau analizuojant teismų praktiką paaiškėja, kad administratoriaus veiksmų priklausomybė nuo kreditorių susirinkimo sprendimų bankroto procese nėra tokia žymi. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėdamas administratoriaus skundą, kuriuo administratorius skundė kreditorių komiteto sprendimą tenkinti buvusio bankrutuojančios įmonės vadovo prašymą dėl jo atžvilgiu iškeltų civilinių bylų nutraukimo yra pasisakęs, kad: „kreditorių susirinkimas ar komitetas, įgyvendinantis kreditorių teises (ĮBĮ 21 str., 23 str.), negali priimti teismo paskirtam bankroto administratoriui privalomų valdingų sprendimų, kurie ribotų administratoriui įstatymu priskirtų įgaliojimų vykdymą, tame tarpe teismine tvarka ginant įmonės bei pačių kreditorių teises bei teisėtus interesus, taigi, jie negali įpareigoti atsakovo bankroto administratorių atsisakyti ieškinio ar sudaryti taikos sutartį ir pan.“⁹⁷ Todėl bankroto administratorius turi teisę nevykdyti ne tik tuos sprendimus, kurie prieštarauja imperatyviosioms ĮBĮ ir kitų teisės aktų nuostatomis, bet ir sprendimus, kurie riboja administratoriui įstatymu priskirtų įgaliojimų vykdymą. Tačiau iš kitos pusės, teismų praktikoje nurodoma, kad bankroto administratoriui nesuteikta teisės vienvaldiškai keisti kreditorių susirinkimo nutarimų turinio, nes priešingu atveju būtų paneigta bankroto kaip kolektyvinio proceso esmė bei kreditorių autonomijos principas. Bankroto administratorius, netgi manydamas, kad kreditorių priimtas nutarimas prieštarauja įstatymo nuostatomis, neturi teisės savaip interpretuoti kreditorių valios ir ją iškreiptai pateikti susirinkimo protokole⁹⁸. Taigi administratorius manydamas, kad kreditorių susirinkimo sprendimas ar komiteto nutarimas yra neteisėtas, neturi teisės savarankiškai atsisakyti jį vykdyti ar nuspręsti vykdyti kitaip nei sprendimu ar nutarimu įpareigojo kreditoriai. Tačiau pažymėtina, kad tokį kreditorių sprendimą administratorius turi teisę skųsti teismui⁹⁹.

Taigi palyginus CK reglamentuojamą atstovo pareigą vykdyti atstovaujamojo nurodymus, bei ĮBĮ įtvirtintą administratoriaus pareigą vykdyti kreditorių susirinkimo ar komiteto sprendimus,

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-409/2009; 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2011.

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-411/2013.

⁹⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1541/2011.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2011;

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-743/2012.

matome, kad kreditorių susirinkimas ar komitetas bankroto procese, kaip ir atstovas atstovavimo santykiuose, turi teisę duoti privalomus vykdyti nurodymus, tačiau kreditorių susirinkimo ar komiteto nurodymų pobūdis yra labiau ribojamas, nei atstovaujamojo nurodymų. Visgi, manytume, šiuo aspektu administratorius vykdydamas kreditorių susirinkimo ar komiteto sprendimus, kuriais jie įgyvendina savo teisių ir interesų apsaugą bankroto procese, pagrįstai galėtų būti laikomas kreditorių atstovu.

2.6. Administratoriaus nušalinimas

Administratoriaus atstatydinimas neabejotinai yra pagrindas pasibaigti konkrečiam bankrutuojančios įmonės administratoriaus bei jos kreditorių tarpusavio santykiams. Pagal ĮBĮ 11 str. 8 d. teismas administratorių iš pareigų gali atstatydinti šiais atvejais: 1) kai administratorius pateikia teismui prašymą dėl atsistatydinimo ar atstatydinimo; 2) kai bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės kreditorių susirinkimas (komitetas) ar kreditorius (kreditoriai), kurio teismo patvirtinti reikalavimai vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių teismo patvirtintų reikalavimų sumos motyvuotu prašymu kreipiasi dėl administratoriaus atstatydinimo; 3) kai teismas sužino, kad administratorius neteko teisės teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas. ĮBĮ 11 str. 8 d. 2 p. nustatyta tvarka per 15 dienų nuo kreipimosi dienos priima nutartimi sprendimą dėl administratoriaus atstatydinimo ir, jeigu administratorius atstatydinamas, ĮBĮ nustatyta tvarka paskiria kitą administratorių. Teismas netenkina prašymo dėl administratoriaus atstatydinimo, jeigu nustato, kad kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimas atstatydinti administratorių buvo priimtas pažeidžiant įstatyme nustatytą kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimų priėmimo tvarką, ar prašymą dėl administratoriaus pakeitimo pateikusių kreditoriaus (kreditorių) teismo patvirtinti reikalavimai vertine išraiška nesudaro daugiau kaip pusę visų kreditorių teismo patvirtintų reikalavimų sumos arba jeigu patenkinus prašymą būtų pažeisti kreditorių susirinkimo (komiteto) sprendimui nepritarusių, kreditorių susirinkime (komitete) nedalyvavusių ar prašymo neteikusių kreditorių interesai ar viešasis interesas.

Taigi iš minėtų ĮBĮ nuostatų matyti, kad administratorių atstatydina teismas, o kreditoriai turi tik administratoriaus atstatydinimo inicijavimo teisę. Analogiškas reglamentavimas įtvirtintas ir Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatyme. Pagal šio įstatymo 145 str. 1 d. teismas gali atstatydinti konkursinį administratorių iš pareigų, kai į teismą kreipiasi kreditorių susirinkimas (kreditorių komitetas) dėl administratoriaus nevykdomų arba netinkamai vykdomų pareigų. Tuo tarpu Vokietijos bankroto įstatymo 57 str. reglamentuoja kreditorių teisę savarankiškai pirmojo kreditorių susirinkimo metu, balsų dauguma pritarus, pakeisti teismo paskirtą bankrutuojančios

įmonės administratorių. Teismas gali atsisakyti tvirtinti naujai išrinktą administratorių tik tokiu atveju, jeigu jis neturi reikiamos kvalifikacijos. Vėliau nei pirmojo kreditorių susirinkimo metu, administratorių atstatydinti gali tik teismas ir tik dėl svarbių priežasčių. Tačiau atstatydinimo iniciatyvos teisę turi tiek pats teismas ex officio, tiek kreditorių susirinkimas, komitetas bei pats administratorius (Vokietijos bankroto įstatymo 59 str. 1 d.).

Pažymėtina, kad pagal ĮBĮ nuostatas pateiktas kreditorių prašymas dėl administratoriaus atstatydinimo turi būti ne formalus, bet motyvuotas. Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėdamas administratoriaus atstatydinimo klausimą yra išaiškinęs, kad: „Kreditorių susirinkimo nutarimo dėl bankroto administratoriaus atstatydinimo pagrįstumo klausimą teismas išsprendžia nustatęs, ar yra pagrindas pagal turimus duomenis konstatuoti, jog administratorius netinkamai vykdo savo pareigas. Spręsdamas šį klausimą, teismas turi įvertinti visas šiam klausimui teisingai išspręsti reikšmingas aplinkybes, susijusias su bankroto proceso eiga, jos operatyvumu, vykdomų procedūrų skaidrumu, atskirų veiksmų atlikimu, sprendimų priėmimu. Faktinis pagrindas bankroto administratoriaus atstatydinimo klausimo svarstymui teisme gali būti ir atskiro kreditoriaus pateikta informacija. Teismui sprendžiant administratoriaus atstatydinimo klausimą, būtina įvertinti aplinkybes, sąlygojusias kreditoriaus nepasitikėjimą ir tokiu būdu užtikrinti, jog administratorius būtų atstatydytas pagrįstai, o ne vien dėl finansinių reikalavimų daugumą turinčio kreditoriaus valios pakeisti esamą administratorių kitu kreditoriaus siūlomą kandidatu. Bankroto administratoriaus atstatydinimo pagrįstumo klausimą teismas išsprendžia nustatęs, ar yra pagrindas pagal turimus duomenis konstatuoti, jog administratorius netinkamai vykdo savo pareigas.“ Taigi vien kreditorių susirinkimo ar pavienio kreditoriaus (kreditorių) kreipimasis į teismą dėl administratoriaus atstatydinimo neįpareigoja teismo atstatydinti administratorių. Pagal teismų praktiką administratorius gali būti atstatydytas tik esant pakankamam pagrindui, t. y. administratoriaus atstatydinimą dėl netinkamo pareigų atlikimo turi lemti esminiai bankroto procedūrų pažeidimai, trukdantys bankroto proceso eigai, pažeidžiantys kreditorių ar bendrovės teises ir teisėtus interesus¹⁰⁰.

CK antros knygos normos reglamentuojančios atstovavimą numato, kad įgaliotojas turi teisę bet kada panaikinti įgaliojimą, o įgaliotinis – įgaliojimo atsisakyti (CK 2.146 str., 2.147 str. 1 d. 2,3 p.). Analogiškos nuostatos įtvirtintos CK 6.763 str. 1 d. 1,2 p. normose reglamentuojančiose pavedimo pabaigos pagrindus: „Pavedimo sutartis, be kitų prievolių pasibaigimo pagrindų, taip pat baigiasi, kai: 1) įgaliotinis panaikina įgaliojimą; 2) įgaliotinis atsisako įgaliojimo; (...)“. Teisės doktrinoje nurodoma, kad tokie įgaliojimo pabaigos pagrindai teisingi tiek įgaliotojui, tiek įgaliotiniui. Įgaliotojas turi teisę panaikinti įgaliojimą dėl to, kad įgaliojimą jis išduoda veikti jo

¹⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2076/2012.

vardu ir interesais, todėl laisvai išdavęs įgaliojimą, turi teisę ir laisvai jį panaikinti, o įgaliotinio teisė atsisakyti įgaliojimo labiausiai siejama su tuo, kad išduoti įgaliojimą nėra būtinas įgaliotinio sutikimas. Tiek įgaliojimo atsisakymas, tiek jo panaikinimas yra vienašaliai sandoriai, todėl kitos šalies sutikimas nėra būtinas¹⁰¹.

Kaip jau minėta anksčiau, pavedimo sutartį su bankroto administratoriumi pasirašo kreditorių susirinkimo pirmininkas, tačiau palyginus ĮBĮ numatytus administratoriaus atstatydinimo pagrindus ir įgaliojimo, pavedimo sutarties pabaigos pagrindus, matome, kad, priešingai nei atstovaujamas atstovavimo santykiuose, kreditoriai bankroto procese nutraukti pavedimo sutartį ir atstatydinti administratorių laisva valia negali. Jų valią riboja teismas, kuris kontroliuoja bankroto proceso eigą ir atlieka bankroto proceso teisėtumo priežiūrą¹⁰². Taigi šiuo aspektu teigti, kad bankroto administratorių ir kreditorius sieja tipiniai atstovavimo santykiai negalima, nes kreditoriai, priešingai nei įgaliojotai, nedisponuoja teise bet kada ir bet koku pagrindu atstatydinti administratorių. Visgi, tai kad įstatymai numato kreditoriams teisę inicijuoti bankroto administratoriaus atleidimą suponuoja itin glaudų kreditorių ir administratoriaus tarpusavio santykių ryšį grindžiamą kreditorių ir administratoriaus tarpusavio pasitikėjimu bei kreditorių kontrole administratoriaus atžvilgiu.

¹⁰¹ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 405

¹⁰² Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 209.

3. BANKROTO ADMINISTRATORIAUS IR KREDITORIŲ TARPUSAVIO SANTYKIAI, IŠORINIUOSE ATSTOVAVIMO SANTYKIUOSE

Atstovavimą traktuojant kaip teisinių santykių, būtinų siekiant atstovavimo tikslų, vienovę, vien tik vidinių santykių, neužtenka, nes įgalinimai realizuojami per išorinį santykį su trečiaisiais asmenimis¹⁰³. Taigi išoriniai atstovavimo santykiai apima atstovo teises ir pareigas veikiant atstovaujamojo vardu ir interesais santykiuose su trečiaisiais asmenimis.

Išoriniais atstovavimo santykiais atstovas veikdamas atstovaujamojo vardu ir interesais sudarydamas sandorius ar atlikdamas įvairius kitus juridinę reikšmę turinčius veiksmus, atitinkamai sukuria, pakeičia ar panaikina atstovo ir trečiųjų asmenų teises ar pareigas. Šiems išoriniams atstovavimo santykiams taip pat būdinga, kad atstovas ir trečiasis asmuo turi elgtis sąžiningai: atstovas turi pranešti trečiajam asmeniui, kad veikia kito asmens vardu ir interesais, privalo informuoti apie jam suteiktas teises ir kt¹⁰⁴.

Kaip jau minėta anksčiau pirmame bei antrame darbo skyriuose išoriniams atstovavimo santykiams skiriamas įgaliojimas, kuris parodo, kokius sandorius ir kitokius teisinius veiksmus su trečiuoju asmeniu turi teisę atlikti įgaliotinis įgaliotojo vardu. Administratoriaus kaip atstovo įgaliojimai santykiuose su trečiaisiais asmenimis įtvirtinti ĮBĮ. ĮBĮ įtvirtina plačius bankrutuojančios įmonės administratoriaus įgaliojimus veikti santykiuose su trečiaisiais asmenimis: administratorius vadovauja bankrutuojančios įmonės ūkinei komercinei veiklai ir sudaro tai veiklai vykdyti būtinus sandorius (ĮBĮ 11 tr. 3 d. 6 p.), ginčija teismuose sandorius priešingus įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusius turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais (ĮBĮ 11 str. 3 d. 8 p.), ginčija nepagrįstus kreditorių reikalavimus (ĮBĮ 11 str. 3 d. 10 p.), priima ir atleidžia darbuotojus Darbo kodekso ir ĮBĮ nustatyta tvarka (ĮBĮ 11 str. 3 d. 11 p.), spendžia dėl bankrutuojančios įmonės sandorių sudarytų iki bankroto bylos iškelimo tolesnio vykdymo (ĮBĮ 11 str. 3 d. 13 p.), imasi priemonių skoloms išieškoti iš įmonės skolininkų (ĮBĮ 11 str. 3 d. 23 p.), kt. Tačiau atsižvelgdami į magistro baigiamojo darbo hipotezę, šiame skyriuje aptarsime ne visus, bet tik tuos bankroto administratoriaus veiksmus santykiuose su trečiaisiais asmenimis, kurie, mūsų manymu, labiausiai pagrindžia administratoriaus ir kreditorių atstovavimo santykių egzistavimą.

¹⁰³ Невзгодина Е.Л. Представительство по советскому гражданскому праву. – Томск, 1980. P. 13.

¹⁰⁴ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 373-374.

3.1. Įmonės sandorių ginčijimas teismuose

ĮBĮ įtvirtina bankroto administratoriaus teisę ir pareigą ginčyti bankrutuojančios įmonės sandorius sudarytus tiek iki bankroto bylos iškėlimo, jeigu jie priešingi įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjo turėti įtakos įmonės nemokumui atsirasti (ĮBĮ 11 str. 3 d. 8 p.), tiek tuos kurie sudaryti po bankroto bylos iškėlimo, jeigu juos sudaro tam įgaliojimų neturintys asmenys (ĮBĮ 14 str. 1 ir 2 d.). ĮBĮ nereglamentuoja savarankiškų sandorių negaliojimo pagrindų, todėl ginčyti sandorius galima visais CK negaliojimo pagrindais: bendraisiais (pvz., dėl prieštaravimo imperatyvioms įstatymų normoms, viešajai tvarkai ir gerai moralei, kt.) ir specialiaisiais (pvz., actio Pauliana)¹⁰⁵. ĮBĮ 11 str. 3 d. 9 p. numato, kad administratorius atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme. Todėl bankroto administratorius ginčydamas bankrutuojančios įmonės sandorius sudarytus su trečiaisiais asmenimis, siekia panaikinti būtent bankrutuojančios įmonės, o ne kreditorių sandorį su trečiaisiais asmenimis ir ieškinį teismui teikia įmonės vardu. Visgi, matytume, kad tikslu išsiaiškinti kieno interesus realiai atstovauja administratorius ginčydamas bankrutuojančios įmonės sandorius, reikėtų nustatyti bankrutuojančios įmonės sandorių negaliojimo padarinius, t. y. kam realiai sukuriama padariniai pripažinus tokį sandorį negaliojančiu.

CK 1.80 str. 2 d. reglamentuoja, kad: „Kai sandoris negalioja, viena jo šalis privalo grąžinti kitai sandorio šaliai visa, ką yra gavusi pagal sandorį (restitucija), o kai negalima grąžinti to, ką yra gavusi, natūra, – atlyginti to vertę pinigais, jeigu įstatymai nenumato kitokių sandorio negaliojimo pasekmių“. Teisės doktrinoje nurodoma ir daugiau sandorio pripažinimo negaliojančiu padarinių: 1) sandoris nustoja galioti; 2) atkuriamą pradinę šalių padėtis arba restitucija netaikoma; 3) pakeičiamas teisinis santykis; 4) šaliai, kaltai dėl negaliojančio sandorio sudarymo, kyla civilinė atsakomybė¹⁰⁶. Visgi dažniausiai sandorio negaliojimo padariniai aiškinami nurodant tik restituciją ir nuostolių atlyginimą¹⁰⁷.

Taigi pripažinus sandorį negaliojančiu, visų pirma, šio sandorio šalis nustoja saistyti tokio sandorio sąlygos¹⁰⁸. Bankroto administratorius reiškia ieškinius dėl sandorių, kuriuos sudarė įmonė su atitinkamais asmenimis, todėl negaliojančio sandorio sąlygos nustoja saistyti ne kreditorius, kaip visumą, su kita sandorio šalimi, bet įmonę ir antrąją šalį, su kuria tokia sutartis buvo sudaryta. Antras padarinys numato, kad kai sandoris negalioja reikia atkurti tą šalių padėtį, kurioje jos buvo

¹⁰⁵ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 179.

¹⁰⁶ Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 369.

¹⁰⁷ Mikelėnas. V., Rasimavičius P., Staskonis V. [et. al.]. /red. Staskonis V. Civilinė teisė. – Kaunas : Vijusta, 1997. P. 195–198.

¹⁰⁸ Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 369.

iki sandorio sudarymo. Šis rezultatas pasiekiamas taikant restituciją, t. y. grąžinant turtą¹⁰⁹. Teisės doktrinoje išsakoma pozicija, kad bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijimo instituto tikslas yra: „sugrąžinti į bankroto turto masę tai, ką skolininkas nesąžiningai, be privalomo pagrindo perleido kitiems asmenims, ir taip padidinti kreditorių galimybę patenkinti savo reikalavimus“.¹¹⁰ Analogiška pozicija išsakoma ir teismų praktikoje.¹¹¹ Atsižvelgiant į tai, doktrinoje daroma išvada, kad įmonės sandorių ginčijimu yra ginami ne tik bankrutuojančios įmonės, bet ir jos kreditorių interesai¹¹². Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne kartą yra nurodęs, kad visas bankrutuojančios įmonės turtas, tiek faktiškai turimas bankroto bylos iškėlimo metu, tiek įmonės naudai įgytas pagal prievoles, kurių vykdymo laikas suėjo iškėlus bankroto bylą, tampa tokios įmonės kreditoriams dalytinu turtu¹¹³. Atsižvelgiant į tai, manytume, kad įmonės interesai ginami labiau formaliai, nes realiai teisinės pasekmės – turto grąžinimas – padidina būtent kreditorių galimybę gauti didesnę savo reikalavimo patenkinimą. Tačiau pažymėtina, kad kitose valstybėse galima rasti ir kitokių požiūrių į bankrutuojančios įmonės sandorių ginčijimą. Pavyzdžiui, Rusijoje, priešingai nei Europos kontinentinės teisės valstybėse, sandorių ginčijimas priskiriamas rehabilitacinei procedūrai ir laikomas vienu iš efektyviausių būdų atkurti įmonės mokumą.¹¹⁴ Trečias galimas padarinys, yra teisinio santykio pakeitimas, kai vietoje negaliojančio sandorio nustatomas naujas ar atskiri jo elementai pakeičiami¹¹⁵. Kreditoriai, kaip visuma, nėra šių teisinių santykių subjektai, todėl pakeičiamas būtent bankrutuojančios įmonės ir kitos sandorio šalies teisinis santykis. Paskutinis padarinys, tai civilinės atsakomybės taikymas tai šaliai, kuri yra kalta dėl sandorio negaliojimo. Šalis kuri žinojo ar turėjo žinoti, kad sandoris bus ydingas, privalo atlyginti antrajai sandorio šaliai jos turėtas išlaidas bei žalą patirtą dėl jos turto netekimo arba sugadinimo¹¹⁶. Bankroto administratoriui ginčijant bankrutuojančios įmonės sandorį bei nustačius, kad dėl sandorio negaliojimo bankrutuojanti įmonė patyrė žalos, o dėl sandorio negaliojimo buvo kalta būtent antroji sandorio šalis, teismas įpareigotų atlyginti žalą ne kreditoriams, bet pačiai bankrutuojančiai įmonei. Tačiau atsižvelgus į aukščiau išdėstytą teismų praktiką, priteistas turtas (pinigai ar žalos atlyginimas natūra), vis tiek bankroto procese būtų naudojami visų kreditorių reikalavimų tenkinimui.

¹⁰⁹ Ten pat.

¹¹⁰ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 172.

¹¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2712/2011.

¹¹² Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 172.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2007.

¹¹⁴ Карелина С. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) : учебно-практическое пособие. – Москва : Волтерс Клувер, 2007. P. 166.

¹¹⁵ Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. P. 371.

¹¹⁶ Ten pat. P. 371-372.

Taigi išanalizavę sandorių negaliojimo instituto tikslą bei padarinius, atsižvelgiant į bankroto proceso ypatumus, visgi manyme, kad administratorius ginčydamas bankrutuojančios įmonės sandorius pirmiausia atstovauja kreditorius, nes turto grąžinimas į įmonės turto masę turi realios įtakos būtent kreditorių reikalavimų tenkinimui.

Vienas iš geriausių pavyzdžių patvirtinančių, kad bankroto administratorius ginčydamas bankrutuojančios įmonės sandorius gina ne tik įmonės, bet, pirmiausia, jos kreditorių interesus, yra bankroto administratoriaus teisė reikšti *actio Pauliana* ieškinį dėl sandorių, kuriuos sudarė bankrutuojanti įmonė su kita sandorio šalimi. CK 6.66 str. 1 d. reglamentuoja, kad: „Kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti (*actio Pauliana*)“¹¹⁷. Taigi *actio Pauliana* pagrindu ieškinį dėl bankrutuojančios įmonės sandorio sudaryto su kita sandorio šalimi turi teisę pareikšti būtent skolininko (bankrutuojančios įmonės) kreditoriai. Jeigu bankroto administratorius būtų laikomas išimtinai bankrutuojančios įmonės atstovu, galėtume daryti pagrįstą išvadą, kad *actio Pauliana* ieškinio administratorius pareikšti negalėtų. Tačiau Lietuvos teismai praktikoje sprendami ginčą dėl bankroto administratoriaus teisės reikšti *actio Pauliana* ieškinį išaiškino, kad: „bankroto administratorius gindamas ne tik bankrutuojančios įmonės, bet ir visų kreditorių teises ir interesus sužinojęs apie skolininko sudarytą CK 6.66 straipsnio sąlygas atitinkantį sandorį, kuris jo turtą gerokai sumažino ir dėl to kreditorius (bankrutuojanti įmonė) praranda galimybę patenkinti savo reikalavimą visiškai ar iš dalies gali pareikšti *actio Pauliana* ieškinį. Priešingu atveju sumažėtų bendras bankrutuojančios įmonės turto kiekis ir kiekvieno kreditoriaus finansinių reikalavimų bendrovei patenkinimo galimybė. Taigi ne tik bankrutuojanti įmonė, bet ir visi kreditoriai turi teisinį suinteresuotumą užtikrinti kreditoriaus, t. y. bankrutuojančios įmonės, turimų reikalavimų patenkinimą, nes nuo to, ar šis reikalavimas bus (nebus) patenkintas, priklauso kiekvieno kreditoriaus reikalavimų patenkinimo proporcija“¹¹⁷. Lietuvos apeliacinis teismas šiuo klausimu nueina dar toliau ir vienoje iš bylų sprendamas klausimą dėl bankroto administratoriaus teisės reikšti *actio Pauliana* ieškinį, pasisakydamas į atsakovo teiginį, kad bankroto administratorius neturėjo pagrindo remtis *actio Pauliana* institutu, kadangi nagrinėjamu atveju administratorius atstovauja bankrutuojančią įmonę, kuri pati yra sandorio šalis, nurodė, kad: „ieškovas nagrinėjamu atveju pagrįstai pasirinko tokį (*actio Pauliana*) kreditorių teisių gynimo būdą. Kolegija taip pat atmeta ir tą apeliacinio skundo argumentą, jog, atsižvelgiant į *actio Pauliana* taikymo sąlygas, šalis negali ginčyti savo pačios sudarytų sandorių. Teisėjų kolegija pažymi, jog nagrinėjamu atveju būtina įvertinti bankroto proceso ypatumus, t. y. specifinį subjektą – bankroto administratorių, kuris, kaip minėta, tikrina ne savo paties, o būtent bankrutuojančio

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2012.

juridinio asmens sudarytų sandorių teisėtumą. Kolegija pažymi, jog tokiu atveju administratorius gina ne juridinio asmens, sudariusio ginčijamą sandorį, o visų bankrutuojančios įmonės kreditorių interesus. Todėl aiškinant šią nuostatą spręstina, jog ieškovas tokio pobūdžio byloje yra ne konkretus juridinis asmuo, o šio juridinio asmens kreditorių visuma¹¹⁸. Iš esmės šioje byloje Lietuvos apeliacinis teismas pripažįsta, kad reikšdamas actio Pauliana ieškinį bankroto administratorius veikia ne tik kreditorių interesais, bet ir jų vardu, t. y. kaip kreditorių atstovas. Manytume, kad atsižvelgiant į actio Pauliana instituto esmę, į tai, kad actio Pauliana ieškinį gali paduoti tik skolininko kreditorius, tokia Lietuvos apeliacinio teismo pozicija laikytina visiškai pagrįsta.

Taigi išanalizavus bankroto administratoriaus ir bankrutuojančios įmonės kreditorių santykius bankroto procese administratoriui ginčijant bankrutuojančios įmonės sandorius, matome, kad bankroto administratorius atlikdamas tokią ĮBĮ įtvirtintą jam pareigą neabejotinai veikia ne tik įmonės, bet ir kreditorių interesais, o reikšdamas actio Pauliana ieškinį administratorius veikia dar ir jų vardu. Be to, teisiniai padariniai, nuginčijus sandorį atsiranda ne tik įmonei, bet ir visiems jos kreditoriams. Visgi reikėtų atkreipti dėmesį, kad išanalizuota teismų praktika atskleidė, kad ginčijant bankrutuojančios įmonės sandorius administratorius veikia ne pavienių kreditorių konkrečiais interesais, bet visumos kreditorių bendru interesu kiek įmanoma didesne dalimi patenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto. Tuo tarpu atskirų kreditorių interesai dažnai nesutampa. Pavyzdžiui, kreditorius, kurio reikalavimas užtikrintas hipoteka siekia kuo greičiau ir kuo didesne kaina parduoti įkeistą turtą, o darbuotojai gali pirmiausia siekti išsaugoti darbo vietą, o trečios eilės kreditoriai – sudaryti taikos sutartį¹¹⁹. Taigi ginčijant bankrutuojančios įmonės sandorius administratoriaus veikimas kreditorių interesais pasireiškia labai siauru kreditorių interesų atstovavimu.

3.2. Skolų išieškojimas iš įmonės skolininkų

ĮBĮ 11 str. 3 d. 23 p. reglamentuoja, kad administratorius „imasi priemonių skoloms išieškoti iš įmonės skolininkų, išskyrus tą skolos dalį, dėl kurios pagal mokesčių įstatymuose nustatytas mokesčio permokos (skirtumo) įskaitymo nuostatas pateiktas prašymas įskaityti priešpriešinius vienas kitam reikalavimus“. Bankroto administratorius ieškinius dėl skolos priteisimo, kaip ir ieškinius dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais, reiškia ar kitais būdais išieško skolas

¹¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-584/2013.

¹¹⁹ Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 29.

bankrutuojančios įmonės vardu. Tačiau tai nebūtinai reiškia, kad bankroto administratorius reikšdamas tokius ieškinius atstovauja įmonę, nes kaip jau minėta anksčiau, vienas iš atstovavimo bruožų nurodo, kad atstovas turi veikti ne tik kito asmens vardu, bet ir jo interesais¹²⁰. Todėl siekiant nustatyti kieno interesus bankroto administratorius atstovauja išieškodamas iš įmonės skolininkų skolas, manytume, reikėtų nustatyti koks yra skolų išieškojimo instituto bankroto procese tikslas.

Teisės doktrinoje nurodoma, kad bylose dėl skolos išieškojimo iš bankrutuojančios įmonės skolininkų priėmus sprendimą bankrutuojančios įmonės naudai, priteistas turtas patenka į bankrutuojančios įmonės turto masę ir paskirstomas kreditoriams ĮBĮ nustatyta tvarka¹²¹. Analogiška pozicija išsakoma ir teismų praktikoje. Pavyzdžiui, vienoje iš einamųjų 2013 m. bylose Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprenddamas dėl ieškinių, pareikšto bankrutuojančios įmonės bankroto administratoriaus, dėl skolos, atsiradusios bankrutuojančiai įmonei iš tarptautinio krovinių pervežimo nurodė, kad: „Bankroto administratorius, pareikšdamas reikalavimus bankrutuojančios įmonės skolininkams, tiek dėl sandorių pripažinimo negaliojančiais, tiek dėl skolų, atsiradusių, kaip šiuo atveju, iki bankroto bylos iškėlimo, priteisimo, veikia bankrutuojančios įmonės kreditorių interesais, siekia padidinti bendrą bankrutuojančios įmonės turto kiekį ir taip kiekvieno kreditoriaus finansinių reikalavimų bendrovei patenkinimo galimybes. Pažymėtina, kad, patenkinus bankroto administratoriaus ieškinius dėl skolos bankrutuojančiai įmonei priteisimo, skolos suma priteisiama į bendrą bankrutuojančios įmonės turto kiekį, kuris padidėtų, atitinkamai padidėtų ir kreditorių galimybės patenkinti savo reikalavimus bankroto bylose“¹²². Taigi atsižvelgiant į doktrina bei į teismų praktiką, matome, kad skolos iš bankrutuojančios įmonės skolininkų išieškomos tikslu padidinti bankrutuojančios įmonės bendrą turto masę, o ji didinama tam, kad padidinti kreditorių reikalavimų patenkinimo galimybes. Todėl galime daryti išvadą, kad skolų išieškojimo instituto bankroto procese galutinis ir tikrasis tikslas yra padidinti kreditorių reikalavimų patenkinimo galimybes, sugrąžintas skolas iš įmonės skolininkų ĮBĮ nustatyta tvarka paskirstyti kreditoriams. Dėl to, neabejotinai galime sutikti su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teiginiu, kad administratorius, pareikšdamas reikalavimus bankrutuojančios įmonės skolininkams veikia bankrutuojančios įmonės kreditorių interesais.

Pažymėtina, kad teismų praktikoje pripažįstama, kad skolų išieškojimas iš bankrutuojančios įmonės skolininkų susijęs su bankrutuojančios įmonės kreditorių interesais, ne tik administratoriui paduodant ieškinius dėl skolų išieškojimo, bet ir atsisakant tokių ieškinių. Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinis teismas sprenddamas administratoriaus ieškinių dėl skolos

¹²⁰ Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009. P. 374.

¹²¹ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 197.

¹²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2013.

išieškojimo iš bankrutuojančios įmonės skolininko atsisakymo klausimą nurodė, kad: „Pagal CPK 42 straipsnio 2 dalį, teismas nepriima ieškovo ieškinio atsisakymo jeigu tie veiksmai prieštarauja imperatyvioms įstatymų nuostatomis ar viešajam interesui. Kaip matyti iš informacinės sistemos Liteko, bankroto byla L. K. II „Talka“ buvo iškelta Kauno apygardos teismo 2009 m. rugpjūčio 19 d. nutartimi. Iš teismo priimtų nutarčių, kuriomis patvirtinti kreditoriniai reikalavimai, matyti, kad bankroto byloje yra daug kreditorių, kuriems yra patvirtintos didelės sumos. Pažymėtina, kad bankroto proceso paskirtis ir tikslas – per įstatyme numatytų bankroto procedūrų vykdymą užtikrinti, kad būtų visiškai arba iš dalies patenkinti įrodymais pagrįsti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimai bei apsaugoti bankrutuojančios įmonės interesai. Ieškinio, kurio atsisakymą pirmosios instancijos teismas priėmė, reikalaujama suma yra didelė. Bankroto byloje patvirtintų kreditorinių reikalavimų suma taip pat yra labai didelė. Bankroto administratoriaus ieškinio atsisakymas gali pažeisti kreditorių interesus ir viešąjį interesą. ĮBĮ 21 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad kreditoriai, kurių reikalavimus patvirtino teismas, turi teisę dalyvauti kreditorių susirinkimuose ir ginti savo reikalavimus bei kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka gauti iš administratoriaus informaciją apie įmonės bankroto bylos eigą. Kad nebūtų pažeistos minėtos kreditorių teisės, jie turėtų būti informuoti apie ieškinio, kuriuo reikalaujama didelė suma, atsisakymą. Byloje nėra pateikta įrodymų, kad administratorius pateikė kreditoriams tokią informaciją, kad kreditoriai žinojo apie šio ieškinio atsisakymą ir tam pritarė. Todėl, prieš svarstant ieškinio atsisakymo klausimą, tikslinga pareikalauti, kad administratorius pateiktų kreditorių sprendimą šiuo klausimu“¹²³. Analogiškos pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis teismas. Spręsdamas klausimą dėl bankroto administratoriaus teisės atsisakyti ieškinio pareikšto bankrutuojančios įmonės vardu, teismas nurodė: „Kai teismui pateikiamas administratoriaus pareiškimas atsiimti ieškinį, teismas sprendžia, ar ieškinio atsiėmimas nepažeis įmonės ir jos kreditorių interesus. Šiuo tikslu spręsdamas priimti ieškinio atsiėmimą teismas įvertina kreditorių interesus ir jų išreikštą valią“. Taigi bankroto administratorius turi teisę reikšti teismui prašymą dėl ieškinio pareikšto bankrutuojančios įmonės vardu atsisakymo, tačiau tikimybė, kad toks prašymas bus patenkintas neabejotinai priklauso nuo kreditorių interesus.

Visgi teismų praktikoje nenorima pripažinti, kad administratorius veikdamas kreditorių interesais ir siekdamas priteisti turtą į bankrutuojančios įmonės turto masę veikia kaip tiesioginis kreditorių atstovas. Magistro baigiamajame darbe poskyryje „Administratoriaus samprata ir statusas“ jau minėtoje 2013-02-15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-42/2013 teismas spręsdamas žalos atlyginimo bankrutuojančiai įmonei (buvusiai tikrajai ūkinei bendrijai) iš tikrosios ūkinės bendrijos nario klausimą, nors ir nustatė, kad galutiniai naudos

¹²³ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2542/2011.

gavėjai yra ne įmonė, o jos kreditoriai bei nurodė, kad bankroto administratorius turėjo teisę, atstovaudamas visų bankrutuojančios įmonės kreditorių, tarp jų ir konkretaus kreditoriaus, interesams, pareikšti ieškinį dėl nuostolių atlyginimo, išaiškino, kad „Kreditorių visuma, veikdama per kreditorių susirinkimą (ĮBĮ 23 straipsnis), siekia apginti savo interesus bankrutuojančioje įmonėje, o realius kreditorių teisių gynimo veiksmus atlieka bankrutuojanti įmonė, atstovaujama bankroto administratoriaus.“ Teismas taip pat daro nuorodą į ankstesnę 2012-11-16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-493/2012, kurioje teismas taip pat sprendė klausimą dėl žalos bankrutuojančiai įmonei atlyginimo, ir nurodo, kad: „ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 14 punkte nustatyta administratoriaus pareiga ginti visų įmonės kreditorių interesus turi būti derinama su toje pačioje teisės normoje nustatyta pareiga ginti bankrutuojančios įmonės teises ir interesus. Taigi bankrutuojančios įmonės ir jos kreditorių visumos interesai iš esmės sutampa ir neturi būti priešinami. Bankrutuojančios įmonės turtas panaudojamas kreditorių reikalavimams tenkinti; kuo daugiau tokio turto bus sukaupta, tuo didesne apimtimi bus patenkinti kreditorių reikalavimai. Kreditorių patiriama žala yra išvestinė iš įmonės patirtos žalos“. Taigi kreditorių interesų atstovavimas, remiantis tokia teismų praktika, laikomas išvestiniu iš įmonės interesų atstovavimo, t. y. kreditorių interesai atstovaujami tiek kiek jie neprieštaruoja ir sutampa su įmonės interesais.

Apibendrinus matome, kad bankroto administratorius ieškinius dėl skolų išieškojimo iš įmonės skolininkų teikia įmonės vardu, tačiau teisės doktrina ir teismų praktika pagrindžia, kad realiai jis veikia kreditorių interesais, t. y. interesu kuo didesne apimtimi patenkinti bankrutuojančios įmonės kreditorių reikalavimus. Tačiau teismų praktikos analizė atskleidė, kad kreditorių atstovavimas labiau išvestinis nei tiesioginis, nes kreditorių interesai atstovaujami tiek kiek jie sutampa ir neprieštaruoja įmonės interesams.

3.3. Nepagrįstų kreditorinių reikalavimų ginčijimas

Teismas iškeldamas įmonei bankroto bylą nutartyje privalo nustatyti ne ilgesnį kaip 45 dienų laikotarpį nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, per kurį kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, atsiradusius iki bankroto bylos iškėlimo dienos (ĮBĮ 10 str. 4 d. 5 p.). Tačiau savo reikalavimus kreditoriai turi teikti ne tiesiogiai teismui, bet visų pirma administratoriui. Administratorius pagal kreditorių pareikštus reikalavimus, patikslintus pagal įmonės apskaitos dokumentus, sudaro šių įmonės kreditorių bei jų reikalavimų sąrašą ir ne vėliau kaip per mėnesį nuo teismo nustatyto termino, iki kada kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus, pabaigos pateikia jį teismui tvirtinti. Jei administratoriui kyla pagrįstų abejonių dėl viso ar dalies kreditorinio reikalavimo pagrįstumo, ĮBĮ įtvirtina administratoriui pareigą ginčyti

tokius reikalavimus kreditorių susirinkime (kai vykdoma neteisminė bankroto procedūra), teisme, o ĮBĮ numatytais atvejais ir arbitraže (ĮBĮ 11 str. 3 d. 10 p.). Administratoriui ginčijant kreditorių reikalavimus teisme, kreditorių reikalavimų tvirtinimo klausimą teismas sprendžia teismo posėdyje, pranešęs administratoriui ir asmenims, kurių reikalavimai yra ginčijami (ĮBĮ 26 str. 5 d.). Kreditorių reikalavimų pagrįstumo nagrinėjimas vyksta remiantis bendrosiomis ginčo teisenos taisyklėmis, bylos šalys – kreditorius, kurio reikalavimas ginčijamas ir bankroto administratorius¹²⁴.

Teisės doktrinoje administratoriaus pareiga ginčyti nepagrįstus kreditorių reikalavimus laikoma vienu iš kreditorių teisių įgyvendinimo bankroto procese būdų. Nurodoma, kad ginčijant nepagrįstus kreditorių reikalavimus kartu ginamos kitų kreditorių bei paties skolininko teisės ir interesai¹²⁵. Manytume, kad tokiai pozicijai galima pagrįstai pritarti, nes nuo to bus ar nebus patvirtintas konkretaus kreditoriaus reikalavimas priklausys kiekvieno kreditoriaus reikalavimų patenkinimo proporcija¹²⁶. Atitinkamai, patvirtinus nepagrįstus kreditorių reikalavimus, sumažėtų pagrįstus reikalavimus turinčių kreditorių reikalavimų patenkinimo proporcijos, todėl būtų pažeisti tokių kreditorių interesai. Analogiška pozicija išsakoma ir teismų praktikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas bylą, kurioje bankrutuojančios įmonės administratorius ginčijo dalį kreditoriaus finansinio reikalavimo, dalyje dėl kreditoriaus reikalavimo tvirtinimo sąlygų pasisakė, kad: „Kreditoriaus reikalavimo patvirtinimas ar atsisakymas jį tvirtinti taip pat lemia ne tik konkretaus kreditoriaus teisę visiškai ar iš dalies gauti savo reikalavimų patenkinimą iš bankrutuojančios įmonės turto, bet turi įtakos ir patvirtintų kreditorių reikalavimų bendrai sumai bei proporcijoms, kuriomis bus tenkinami visų kreditorių reikalavimai. Dėl to reikalavimo patikrinimo stadija, einanti prieš jo patvirtinimą, yra reikšminga ne tik kreditoriaus reikalavimą reiškiančiam, bet ir kitiems kreditoriams, ir yra būtina kreditoriaus reikalavimo patvirtinimo sąlyga“¹²⁷. Taigi tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje pripažįstamas kreditorių suinteresuotumas, kad bankroto procese būtų tvirtinami tik pagrįsti kreditorių reikalavimai.

Vokietijos bankroto įstatymas taip pat numato bankroto administratoriui galimybę ginčyti nepagrįstus kreditorių reikalavimus. Vokietijos bankroto įstatymo 176 str. reglamentuoja, kad reikalavimai, kuriuos ginčija administratorius, skolininkas ar kreditorius, turi būti svarstomi individualiai. Taigi pagal Vokietijos bankroto įstatymą ne tik administratorius, bet ir kreditoriai bei skolininkas turi teisę tiesiogiai ginčyti nepagrįstus kreditorių reikalavimus. Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas numato dar platesnį ratą subjektų galinčių ginčyti kreditorinius reikalavimus. Pagal Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymo 71 str. prieštaravimus dėl

¹²⁴ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 158.

¹²⁵ Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija, 2005. Nr. 77 (69). P. 35.

¹²⁶ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 159.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2011.

pareikštų kreditorių reikalavimų gali teikti skolininkas, laikinas administratorius, kreditoriai, skolininko (bankrutuojančios įmonės) steigėjai, dalyviai bei esant unitarinei įmonės teisinei formai – skolininko turto savininkas. Tuo tarpu ĮBĮ, nepaisant jau ankščiau aptarto kreditorių suinteresuotumo, nenumato tokios teisės kreditoriams ar apskritai kokiems kitiems subjektams. Doktrinoje išsakoma nuomonė, kad tokią Lietuvos įstatymų leidėjo poziciją nulėmė baimė, kad pradiniam kreditorių reikalavimų tikrinimo etape kils daug ginčų, bus vilkinamas pats kreditorių reikalavimų tvirtinimas. Todėl norėdami pasinaudoti savo teise į teisminę gynybą, kreditoriai turi skųsti teismo nutartį, kuriomis teismas patvirtina kitų kreditorių reikalavimus arba prašyti patikslinti kito kreditoriaus reikalavimų dydį¹²⁸. Taigi kreditoriams neturint galimybės tiesiogiai ginčyti kitų kreditorių reikalavimų pradiniam reikalavimų tikrinimo etape, pagrįstai galime teigti, kad jų interesus atstovauja būtent bankroto administratorius.

Atsižvelgiant į tai kas išdėstyta, matyti, kad kreditorių suinteresuotumas, jog nebūtų tvirtinami nepagrįsti kreditorių reikalavimai realiai egzistuoja, tačiau įstatymų leidėjas nesuteikė jiems teisės ginčyti tokius reikalavimus pirminiame kreditorių reikalavimų tikrinimo etape. Tuo tarpu bankroto administratorius pagal ĮBĮ turi imperatyvią pareigą ginčyti nepagrįstus kreditorių reikalavimus. Todėl darytina išvada, kad vykdydamas šią savo pareigą, administratorius neabejotinai atstovauja visų kreditorių interesus.

3.4. Įmonės sudarytų sutarčių vykdymas

Vienas iš pagrindinių sutarčių teisės principų – sutarčių privalomumo (*pacta sunt servanda*) – neleidžia šalims vienašališkai atsisakyti sutarties. Teisėtai sudaryta ir galiojanti sutartis turi jos šalims įstatymo galią (CK 6.189 str. 1 d.). Tačiau kaip ir kiekvienas principas, sutarties privalomumo principas nėra absoliutus.¹²⁹

Po bankroto bylos iškėlimo įmonei pradedamas taikyti specialus teisinis režimas, kuris leidžia jai nevykdyti kai kurių ankščiau prisiimtų įsipareigojimų¹³⁰. Taigi ĮBĮ įtvirtina vieną iš *pacta sunt servanda* principo išimčių. ĮBĮ 10 str. 7 d. 4 p. nustatyta, kad: „jei per 30 dienų nuo teismo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos bankroto administratorius pranešė suinteresuotiems asmenims, kad įmonės sudarytų sutarčių, kurių vykdymo terminas dar nepasibaigė, nevykdys, šios sutartys (tarp jų nuomos, panaudos), išskyrus darbo sutartis ir sutartis,

¹²⁸ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 159.

¹²⁹ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. [et. al.]. Civilinė teisė. Prievolių teisė. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2006. P. 112.

¹³⁰ Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011. P. 135.

iš kurių kyla bankrutuojančios įmonės reikalavimo teisės, laikomos pasibaigusiomis, o dėl šios priežasties atsiradę reikalavimai yra tenkinami ĮBĮ 35 str. nustatyta tvarka“. Tuo tarpu, ĮBĮ 17 str. 2 d. nustatyta, kad administratorius per ĮBĮ 10 str. 7 d. 4 p. nustatytą terminą, t. y. 30 dienų, turi pranešti suinteresuotiems asmenims apie priimtą sprendimą toliau vykdyti įmonės sutartis, sudarytas iki nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos. Teismų praktikoje analizuojant minėtas nuostatas konstatuota, kad tarp šių ĮBĮ 10 str. 7 d. 4 p. ir 17 str. 2 d. formuluočių yra neatitiktis, nes iš jų vienareikšmiškai negalima daryti išvados, ar sutartys, apie kurių vykdymą (nevykdymą) bankroto administratorius suinteresuotiems asmenims nieko nepranešė, laikomos pasibaigusiomis, ar jos turi būti vykdomos toliau. Todėl atsižvelgiant į sutarčių privalomumo ir tinkamo vykdymo principus bei į teisėtus kitos šalies lūkesčius, nurodoma, kad pasibaigia tik tos sutartys, apie kurių nevykdymą bankroto administratorius aiškiai ir nedviprasmiškai praneša suinteresuotiems asmenims¹³¹. Pažymėtina, kad tokia administratoriaus teisė spręsti dėl tolesnio sutarčių vykdymo įtvirtinta ir kitų valstybių bankroto įstatymuose. Pavyzdžiui, Vokietijos bankroto įstatymas nurodo, kad jeigu dvišalė sutartis bankroto bylos iškėlimo dienai nebuvo įvykdyta (nevisiškai įvykdyta), bankroto administratorius gali įvykdyti sutartį pakeisdamas bankrutuojančią įmonę ir reikalauti, kad kita sandorio šalis už tai atlygintų. Jeigu bankroto administratorius atsisako toliau vykdyti sutartį, kita sutarties šalis gali reikšti reikalavimus dėl įsipareigojimų nevykdymo, tačiau tik kaip kreditorius bankroto byloje (Vokietijos bankroto įstatymo 103 str. 1 d.). Tačiau priešingai nei išaiškinta Lietuvos teismų praktikoje, pagal Vokietijos bankroto įstatymą pasibaigusiomis laikomos ne tik tos sutartys, apie kurių nevykdymą bankroto administratorius pranešė suinteresuotiems asmenims, bet ir tos sutartys, kai į suinteresuotų asmenų užklausimą apie tolesnį sutarties vykdymą bankroto administratorius apskritai neduoda jokie atsakymo. Vokietijos bankroto įstatymas numato, kad jei kita sandorio šalis reikalauja administratoriaus, kad jis išreikštų savo poziciją dėl tolesnio sutarties vykdymo ar nevykdymo, administratorius savo poziciją dėl ketinimo toliau vykdyti sutartį turi pateikti nedelsiant. Jei administratorius nepateikia savo pranešimo, jis nebegali reikalauti iš kitos sutarties vykdyti sutartį (Vokietijos bankroto įstatymo 103 str. 2 d.). Taigi diskrecijos teisė spręsti dėl įmonės sandorių sudarytų iki bankroto bylos iškėlimo tolesnio vykdymo priklauso būtent bankroto administratoriui.

Atsižvelgiant į tai, kad sutartis, dėl kurios tolesnio vykdymo sprendžia administratorius, buvo sudaryta tarp bankrutuojančios įmonės ir kitos sutarties šalies, administratoriui nusprendus toliau nebevykdyti sutarties, administratorius apie tai kitai sutarties šaliai praneša būtent bankrutuojančios įmonės, o ne kreditorių, vardu. Toks pranešimas lemia sutarties pasibaigimą tarp bankrutuojančios įmonės ir kitos sutarties šalies, o ne tarp kreditorių ir kitos sutarties šalies. Taigi

¹³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-261/2011.

atrodytų, kad bankroto administratorius spręsdamas dėl sandorių sudarytų iki įmonės bankroto bylos iškėlimo tolesnio vykdymo veikia išimtinai kaip įmonės atstovas. Tačiau abejonių tokia pozicija, sukelia nuosekli teismų praktika, kuri nurodo, kad administratoriui sprendžiant dėl tolesnio sutarties vykdymo, esminę reikšmę turi šio sandorio vykdymo naudingumas įmonės ir jos kreditorių interesams¹³². Atitinkamai bankroto administratorius pranešdamas kitai sutarties šaliai, kad neketina toliau vykdyti sutarties, veikia bankrutuojančios įmonės vardu, tačiau atsižvelgdamas tiek į bankrutuojančios įmonės, tiek į jos kreditorių interesus. Todėl nors administratoriaus pranešimas apie sutarties nevykdymą lemia sutarties pasibaigimą tarp bankrutuojančios įmonės ir kitos sutarties šalies, tokiam sutarties pasibaigimui kreditorių interesai neabejotinai daro įtaką.

Apibendrinus manytume, kad šis aspektas, kad administratoriui sprendžiant dėl bankrutuojančios įmonės sandorių sudarytų iki bankroto bylos iškėlimo tolesnio vykdymo privalu atsižvelgti į kreditorių interesus, tiesiogiai neįrodo, kad administratorių ir kreditorius sieja atstovavimo teisiniai santykiai. Tačiau sistemiškai aiškinant šį aspektą su jau ankščiau darbe aptartais, formuojasi kryptinga pozicija apie kreditorių ir administratoriaus glaudų ryšį, kuris remiasi tiek kreditorių kontrole administratoriaus veiksmų atžvilgiu jų tarpusavio santykiuose, tiek administratoriaus pareiga veikti kreditorių interesais santykiuose su trečiaisiais asmenimis.

¹³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-230/2011.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Pavedimo sutartis doktrinoje ir teismų praktikoje traktuojama atstovavimo santykių atsiradimo pagrindu bei viena iš atstovavimo formų. Atitinkamai manytina, kad ĮBĮ nuostatos reglamentuojančios pavedimo sutarties sudarymą suponuoja, kad bankroto procese atsiranda ne tik pavedimo, bet ir atstovavimo teisiniai santykiai.
2. Išanalizavus Įmonių bankroto įstatymo reglamentuojamas kreditorių ir administratoriaus teises ir pareigas bei Civilinio kodekso reglamentuojamas atstovo ir atstovaujamojo teises ir pareigas, matome, kad dėl pavedimo sutarties sąlygų, tiek kiek tai leidžia Įmonių bankroto įstatymas, derasi būtent kreditorių susirinkimas ir administratorius, o dauguma bankroto administratoriaus ir kreditorių tarpusavio teisių ir pareigų sutampa su atstovo ir atstovaujamojo pareigomis ir teisėmis atstovavimo, inter alia pavedimo, teisiniuose santykiuose. Tai leidžia manyti, kad bankroto procese pavedimo sutarties pagrindu teisiniai santykiai susiklosto ne tik tarp bankrutuojančios įmonės ir jos administratoriaus, bet ir tarp bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių.
3. Bankroto administratorius bankroto procese, kaip ir atstovas vidiniuose atstovavimo santykiuose, turi atstovavimo bei pavedimo teisiniams santykiams būdingas fiduciarines pareigas teikti kreditoriams informaciją, atsiskaityti už savo veiklą, vykdyti teisėtus kreditorių nurodymus. Bankroto administratorius, kaip ir atstovas atstovavimo santykiuose, turi teisę į atlyginimą.
4. Analizuojant administratoriaus veiksmus santykiuose su trečiaisiais asmenimis, taip pat matome požymių, kad bankroto administratorius veikia, kaip kreditorių atstovas. Administratorius ginčydamas bankrutuojančios įmonės sandorius veikia ne tik įmonės, bet ir kreditorių interesais, o vadovaujantis naujausia Lietuvos apeliacinio teismo praktika – reikšdamas actio Pauliana ieškinį administratorius veikia dar ir kreditorių vardu. Be to, pasekmės nugalinčios sandorį atsiranda ne tik įmonei, bet ir visiems jos kreditoriams. Bankroto procese administratorius ieškinius dėl skolų išieškojimo iš įmonės skolininkų teikia įmonės vardu, tačiau ne tik įmonės, bet ir kreditorių interesais. Administratoriui sprendžiant dėl sandorių sudarytų iki bankroto bylos iškėlimo tolesnio vykdymo esminę reikšmę turi šio sandorio vykdymo naudingumas įmonės ir jos kreditorių interesams, todėl administratorius ir vėl privalo veikti atsižvelgdamas ne tik į įmonės, bet ir į kreditorių interesus.
5. Nors minėtų panašumų yra nemažai, visgi yra nemažai požymių, kurie nebūdingi atstovavimo teisiniams santykiams – bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos

kreditorių tarpusavio santykiuose vyrauja padidintas kreditorių kontrolės administratoriaus veiksmų atžvilgiu elementas, kreditorių teisę duoti administratoriui privalomus vykdyti nurodymus riboja Įmonių bankroto įstatymo imperatyvios nuostatos, administratoriui atlyginimas mokamas ne iš kreditorių, bet iš bankrutuojančios įmonės lėšų, kreditoriai neturi teisės savarankiškai nušalinti bankroto administratoriaus. Be to, santykiuose su trečiaisiais asmenimis, administratorius paprastai veikia bankrutuojančios įmonės vardu, o veikimas kreditorių interesais pasireiškia labai siauru kreditorių interesų atstovavimu – administratorius veikia ne pavienių kreditorių konkrečiais interesais, bet visumos kreditorių bendru interesu kiek įmanoma didesne dalimi patenkinti kreditorių reikalavimus iš bankrutuojančios įmonės turto.

6. Įvertinus minėtus panašumus ir skirtumus, negalime vienareikšmiškai pagrįsti išsikeltos hipotezės, kad bankrutuojančios įmonės administratorių ir jos kreditorius sieja atstovavimo teisiniai santykiai. Bankrutuojančios įmonės kreditorius ir jos administratorių sieja glaudus ryšis, kuris remiasi fiduciariniais santykiais ir kreditorių kontrole administratoriaus veiksmų atžvilgiu jų tarpusavio santykiuose, bei administratoriaus pareiga veikti kreditorių interesais santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Tuo tarpu teisinius veiksmus bankroto procese administratorius, nors ir vadovaudamasis kreditorių interesais, paprastai atlieka įmonės, o ne kreditorių vardu. Tačiau tokio teisinių santykių modelio civilinė teisė nenumato, todėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių teisinių santykių negalime laikyti tipiniais atstovavimo, *inter alia* pavedimo, teisiniais santykiais.
7. Teismų praktikos analizė atskleidė, kad kreditorių atstovavimas bankroto procese laikomas labiau išvestiniu nei tiesioginiu – kreditorių interesai atstovaujami per įmonės interesų atstovavimą, t. y. kreditorių interesai bankroto administratoriaus atstovaujami tiek kiek jie sutampa ir neprieštarauja bankrutuojančios įmonės interesams bei paties bankroto proceso tikslui – tenkinti kreditorių reikalavimus. Visgi, materialinė realybė, kad administratoriaus veiksmai santykiuose su trečiaisiais asmenimis padarinius realiai sukuria kreditoriams bei poreikis užtikrinti geriausią bankroto proceso tikslo – tenkinti kreditorių reikalavimus – įgyvendinimą, diktuoja naują teismų praktiką, kurioje administratorius atlikdamas tam tikras Įmonių bankroto įstatymo įtvirtintas pareigas neišvengiamai laikomas kreditorių atstovu (pavyzdžiui, administratoriui ginčijant bankrutuojančios įmonės sandorius *actio Pauliana* pagrindu).
8. Įvertinus padarytas išvadas, tikslu išvengti susiklosčiusios nenuosėklios teismų praktikos ir ginčų bankrutuojančios įmonės administratoriui įgyvendinant Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintus įgaliojimus susijusius su kreditorių interesų gynimu, siūlytina papildyti Įmonių bankroto įstatymo 11 str. 3 d. 9 p., kuris reglamentuoja, kad: „*Administratorius (...)*

atstovauja arba įgalioja kitą asmenį atstovauti bankrutuojančiai įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, kai bankrutuojanti įmonė tęsia ūkinę komercinę veiklą”, numatant, kad administratorius: „taip pat atstovauja kreditorius, tiek kiek jų interesai neprieštarauja bankrutuojančios įmonės interesams bei paties bankroto proceso tikslui“. Toks Įmonių bankroto įstatymo pakeitimas bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių teisiniams santykiams leis taikyti ne tik Įmonių bankroto įstatymo, bet ir Civilinio kodekso atstovavimo teisinius santykius reglamentuojančias nuostatas bei užtikrinti tiesioginį bankrutuojančios įmonės kreditorių interesų, neprieštarujančių pačios bankrutuojančios įmonės interesams ir atitinkančių bankroto proceso tikslą – tenkinti kreditorių reikalavimus, įgyvendinimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. VIII-1864;
2. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. IX-216;
3. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo 4, 10, 11, 11⁴, 11⁵, 11⁶, 11⁷, 13, 13¹, 21, 22, 23, 26, 29, 31, 32 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Valstybės žinios. 2013, Nr. XII-208;
4. Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2010 m. gruodžio 2 d. įsakymu Nr. 4-887 „Dėl bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodekso patvirtinimo“ patvirtintas Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių elgesio kodeksas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 143-7340;

Užsienio valstybių teisės aktai:

5. Rusijos Federacijos civilinis kodeksas // http://base.garant.ru/10164072/22/#block_3100; prisijungimo laikas: 2013-08-20;
6. Rusijos Federacijos nemokumo (bankroto) įstatymas // <http://www.consultant.ru/popular/bankrupt/>; prisijungimo laikas: 2013-08-20;
7. Vokietijos nemokumo įstatymas // <http://www.gesetze-im-internet.de/inso/index.html>; prisijungimo laikas: 2013-10-03;

Vadovėliai, monografijos:

8. Aviža S., Brazdeikis A., Bosaitė A. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Justitia, 2009;
9. Baranauskas E., Karulaitytė – Kvainauskienė I., Kiršienė J. [et. al.]. Civilinė teisė. Bendroji dalis. – Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008;
10. Įmonių bankroto įstatymo komentaras // Verslo ir komercinė teisė. 2002. Nr. 2, 3.
11. Kavalnė S., Mikuckienė V., Norkus R., Velička R. Bankroto teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius : Justitia, 2009;
12. Kavalnė S., Norkus R. Bankroto teisė. Antroji knyga. – Vilnius : Justitia, 2011;

13. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys. – Vilnius : Justitia, 2001;
14. Mikelėnas V., Rasimavičius P., Staskonis V. [et. al.]. /red. Staskonis V. /red. Staskonis V. Civilinė teisė. – Kaunas : Vijusta, 1997;
15. Munday R. Agency : law and principles. – Oxford : Oxford University Press, 2010;
16. Гаврилова В. Е. Банкротство в России : вопросы истории, теории и практики. – Москва : ТЕИС, 2003;
17. Губина Е.П., Лахно П.Г. Предпринимательское право. Учебник. – Москва : Юристъ, 2002;
18. Ежов Ю. А. Банкротство коммерческих организаций : учебное пособие. – Москва : Дашков и К°, 2007.
19. Карелина С. А. Правовое регулирование несостоятельности (банкротства) : учебно-практическое пособие. – Москва : Волтерс Клувер, 2007;
20. Невзгодина Е.Л. Представительство по советскому гражданскому праву. – Томск, 1980;
21. Сергеева А.П., Толстого Ю.К. Гражданское право : учебник. – Москва : Проспект, 2000;
22. Телюкина М. В. Основы конкурсного права. – Москва : Волтерс Клувер, 2004.
23. Ткачев В. Н. Конкурсное право : правовое регулирование несостоятельности (банкротства) в России : учебное пособие. – Москва : Юнити-Дана : Закон и право, 2007;

Straipsniai:

24. Bivainis J. Įmonių bankroto teisinis reglamentavimas // Teisės problemos, 1998, Nr. 3-4.
25. Jazbutis R. Bankroto administratoriaus statusas. Tendencijos ir perspektyvos // Teisės problemos, 2004. Nr. 3;
26. Jonaitis M., Žalėnienė I. Kai kurie atstovavimo instituto reglamentavimo romėnų teisėje klausimai // Jurisprudencija, 2008. Nr. 7 (109);

27. Mikuckienė V. Civilinio proceso principų taikymo ribos bankroto bylose // Socialinių mokslų studijos, 2009. Nr. 1 (1);
28. Mikuckienė V. Bankroto proceso samprata // Jurisprudencija, 2008, Nr. 7(109);
29. Mikuckienė V. Kreditorių teisių įgyvendinimas bankroto procese // Jurisprudencija, 2005. Nr. 77 (69);
30. Mikuckienė V., Vėlyvis S. Origin of Bankruptcy Procedure in Roman Law // Jurisprudencija, 2009. Nr. 3 (117);
31. Smaliukas K. Kreditorių interesų apsaugos priemonės bankroto atveju // Juristas. 2007, Nr. 10(49);
32. Tikniūtė A. Atstovo įgaliojimų viršijimas – teorija ir praktika // Jurisprudencija, 2011. Nr. 18 (3).
33. Žalėnienė I. Atstovavimo civiliniame procese sampratos problema // Socialinių mokslų studijos, 2010. Nr. 1 (5);
34. Dalley, Paula J. A theory of Agency law // University of Pittsburgh Law Review, 2011. Vol. 72 Issue 3;

Lietuvos teismų praktika:

35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-640/2005;
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-606/2007;
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-298/2008.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315/2009;
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-339/2009;
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-409/2009;

41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010;
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010;
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-508/2010;
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-188/2011.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2011;
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-230/2011;
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-261/2011;
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-476/2011;
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-477/2011;
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-488/2011;
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugpjūčio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-393/2012;
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-448/2012;
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-42/2013;
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. kovo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-150/2013;

55. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-224/2005;
56. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-249/2007;
57. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1832/2010.
58. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-509/2011
59. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-740/2011;
60. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1541/2011;
61. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1769/2011;
62. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1912/2011;
63. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2712/2011;
64. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-743/2012;
65. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2076/2012;
66. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-411/2013;
67. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1607/2013;
68. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. liepos 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-584/2013;

69. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. gruodžio 7 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-2589-142/09.

Elektroniniai šaltiniai:

70. Dabartinės Lietuvių kalbos žodymas // <http://dz.lki.lt/search/>; prisijungimo laikas 2013-08-20.

SANTRAUKA

Bankrutuojančios įmonės administratorius bei jos kreditoriai laikomi vienais iš pagrindinių bankroto teisinių santykių subjektų. Deja, nei teismų praktikoje, nei doktrinoje nėra išanalizuoti ir teisiškai įvertinti šių dviejų subjektų tarpusavio santykiai. Poreikis teisiškai įvertinti šiuos santykius, kyla iš bankroto bylų gausos, bankroto proceso tikslo bei pačios bankroto teisės specifikos. Tinkamai teisiškai įvertinus bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių tarpusavio santykius, be ĮBĮ, šiems santykiams galėtume taikyti ir kitų teisės aktų nuostatas, tiek kiek jos neprieštaruja ĮBĮ reglamentavimui, ir taip užtikrinti maksimalų bankroto proceso tikslo – tenkinti kreditorių reikalavimus, įgyvendinimą.

Magistro baigiamajame darbe išsikeliami hipotezė, kad administratorių ir kreditorius, pagal Lietuvos teisinį reglamentavimą, sieja atstovavimo teisiniai santykiai. Doktrinoje šiuo klausimu nėra atlikta nei vieno išsamesnio tyrimo, o teismai klausimu dėl įmonės administratoriaus, kaip kreditorių atstovo, išreiškia nevienodą ir nenuoseklią praktiką. Tikslu pagrįsti arba paneigti išsikeliamą hipotezę, darbe atskleidžiamos kreditorių ir administratoriaus sampratos ir statusai, atstovavimo samprata ir pagrindiniai bruožai, remiantis teismų praktika, analizuojamos bei lyginamos Civilinio kodekso normos, reglamentuojančias atstovavimą ir pavedimą, bei Įmonių bankroto įstatymo normos, reglamentuojančios kreditorių ir bankroto administratoriaus teisės ir pareigas. Darbe taip pat pateikiama analizė su kai kurių užsienio valstybių (Rusijos, Vokietijos) bankrutuojančių įmonių administratorių ir jų kreditorių teisių ir pareigų reglamentavimu.

Išanalizavus bankrutuojančios įmonės administratoriaus ir jos kreditorių tarpusavio santykius išskirtuose vidiniuose ir išoriniuose atstovavimo teisiniuose santykiuose, nustatyta, bankrutuojančios įmonės kreditorius ir jos administratorių sieja glaudus ryšis, kuris remiasi kreditorių kontrole administratoriaus veiksmų atžvilgiu jų tarpusavio santykiuose, bei administratoriaus pareiga veikti kreditorių interesais santykiuose su trečiaisiais asmenimis. Tuo tarpu teisinius veiksmus bankroto procese administratorius, nors ir vadovaudamasis kreditorių interesais, paprastai atlieka įmonės, o ne kreditorių vardu. Tačiau tokio teisinių santykių modelio civilinė teisė nenumato. Atitinkamai teismų praktikos analizė atskleidė, kad kreditorių atstovavimas bankroto procese labiau išvestinis, nei tiesioginis. Todėl vienareikšmiškai pagrįsti išsikeltos hipotezės negalime.

SUMMARY

The administrator of the bankrupting enterprise and its creditors are considered to be one of the main subjects of bankruptcy legal relations, and without whom the bankruptcy is just not possible. Unfortunately, neither the case law nor the doctrine does not analyze and assess the relations between these two entities. The need for a legal assessment of this relationship stems from the abundance of bankruptcy cases, purpose and specificity of the bankruptcy law. Due to the proper establishment of the relationships between the administrator and creditors, excluding the Corporate Bankruptcy Law, we could apply other legislative provisions to these relations between two parties, as far as they are compatible with the regulations of the Corporate Bankruptcy Law. In this case, it will ensure the realization of the main bankruptcy process aim which is to satisfy the requirements of the creditors.

The hypothesis that the administrator and creditors, in accordance to Lithuanian legal framework, are related by the legal representation relations is set in this master's paper. There is no extensive research on this issue in doctrine and the courts express different and inconsequent opinion on the subject of the enterprise administrator as the representative of the creditors. In order to support or deny the above mentioned hypothesis, this paper unfolds the conception and status of the administrator and creditors, the concept of the representation and the key features, the analysis and comparison of the Civil Code norms which govern the representation and delegation as well as Corporate Bankruptcy Law norms governing the rights and obligations of the administrator and creditors. This paper also provides the analysis of the rights and obligations of the bankrupting enterprises administrators and its creditors considering the matter of the foreign countries such as Russia and Germany.

In conclusion, the analysis of the relations of the bankrupting enterprise administrator and its creditors, in accordance with abstracted internal and external legal relations of representation, reveals that creditors and administrator are in close relationship which is based on the creditors' control of the administrator's actions in their mutual relations, as well as the administrator's obligation to act on behalf of creditors' interests in the matter of relations with third parties. Meanwhile, the legal actions bankruptcy administrator usually performs on behalf of the enterprise and not on behalf of creditors. Where is no such legal relationship model in Civil law, so the analysis of the case law reveals that representation of creditors in bankruptcy proceedings more implicit than direct. According to this the hypothesis set in the master's paper cannot be supported firmly.